

תּוֹבֵמָה דְּבִיכָה

רבי משה קורדוברו

Layout by DailyZohar.com

You may use and distribute this PDF as-is free for personal use.
No commercial or use for profit.

פָּרָק א

הָאָדָם רָאוּי שְׂתִידָמָה לְקוֹנוֹ וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוֹד הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה צֶלֶם וְדַמּוּת, שְׂאֵלוֹ יִדְמָה בְּגוֹפוֹ וְלֹא בַּפְּעֻלּוֹת הָרִי הוּא מְכַזֵּב הַצּוּרָה וַיֹּאמְרוּ עָלָיו צוּרָה נֶאֱדָה וּמַעֲשִׂים בְּעוֹרִים. שְׁהָרִי עֵיקָר הַצֶּלֶם וְהַדַּמּוּת הָעֲלִיּוֹן הֵן פְּעֻלּוֹתָיו, וְמָה יוֹעִיל לוֹ הֵיכְלָתוֹ בַּצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה דְּמּוּת תְּבִנִית אֲבָרָיו וּבַפְּעֻלּוֹת לֹא יִתְדַמָּה לְקוֹנוֹ. לְפִיכָךְ רָאוּי שְׂתִידָמָה אֶל פְּעֻלּוֹת הַכֶּתֶר שֶׁהֵן י"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיּוֹנוֹת. וּרְמוּזוֹת בְּסוֹד הַפְּסוּקִים (מִיכָה ז, יח) מִי אֵל כְּמוֹךְ. יָשׁוּב יִרְחַמְנֵנוּ. תִּתֵּן אֶמֶת. אִם בֶּן רָאוּי שְׂתִמְצָאנָה בּוֹ י"ג מִדּוֹת אֱלֹהִים.

וְעַכְשָׁיו נִפְרַשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלּוֹת י"ג שְׂרָאוּי שְׂתִהְיֶינָה בּוֹ:

ה'א' - מִי אֵל כְּמוֹךְ

מוֹרָה עַל הֵיכְל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ נֶעְלָב, סוֹבֵל עֲלִבּוֹן מֵהַ שְׂלֵא יִכְלִהוּ רַעֲיוֹן. הָרִי אֵין דְּבַר נִסְתָּר מִהַשְׁגָּחָתוֹ בְּלִי סֶפֶק, וְעוֹד אֵין רִגַע שְׂלֵא יִהְיֶה הָאָדָם נֶאֱדָה וּמִתְקַיֵּם מִבְּחַ עֲלִיּוֹן הַשּׁוֹפֵעַ עָלָיו, וְהָרִי תִמְצָא שְׂמַעוּלָם לֹא חֲטָא אָדָם נֶגְדוֹ שְׂלֵא יִהְיֶה הוּא בְּאוֹתוֹ הָרִגַע מִמֶּשׁ שּׁוֹפֵעַ שְׂפַע קִיּוּמוֹ וְתִנּוּעַת אֲבָרָיו, עִם הֵיכְל שֶׁהָאָדָם חֲטָא בְּכַח הַהוּא לֹא מִנְעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל אֶלֶּא סוֹבֵל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלִבּוֹן כְּזֶה לִהְיוֹת מִשְׁפִּיעַ בּוֹ כַּחַ תִּנּוּעוֹת אֲבָרָיו, וְהוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ כַּח בְּאוֹתוֹ רִגַע בְּחֲטָא וְעוֹן וּמִכַּעֲס וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל. וְלֹא תֹאמַר שְׂאֵינוּ יָכוֹל לִמְנוֹעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא ח"ו שְׁהָרִי בְּכַחוֹ בְּרִגַע כְּמִימָרָא לִיבִשׁ יָדָיו וְרָגְלָיו כְּעֵין שְׂעִשְׂהָ לִירְבָּעָם, וְעִם כָּל זֹאת שֶׁהַכַּח בִּידוֹ לְהַחֲזִיר הַכַּח הַנִּשְׁפָּע הַהוּא וְהָיָה לוֹ לֹאמַר בֵּינָן שְׂאֵתָה חֲטָא נֶגְדִי תִחֲטָא בְּשִׁלְךָ לֹא בְּשִׁלִּי, לֹא מִפְּנֵי זֶה מִנְעַ טוֹבוֹ מִן הָאָדָם אֶלֶּא סָבֵל עֲלִבּוֹן, וְהַשְׁפִּיעַ הַכַּח וְהַטִּיב לָאָדָם טוֹבוֹ. הָרִי זֶה עֲלִבּוֹן וְסִבְלָנוּת מֵהַ שְׂלֵא יִסְפָּר וְעַל זֶה קוֹרְאִים מִלֵּאכִי הַשֶּׁרֶת לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ עֲלִיבּוֹ וְהֵינּוּ אוֹמְרוּ מִי אֵל כְּמוֹךְ, אֵתָה אֵל בַּעַל חֶסֶד הַמְּטִיב, אֵל בַּעַל כַּח לְנֶקֶם וְלֵאסֹף אֶת שְׁלִיךְ, וְעִם כָּל זֹאת אֵתָה סוֹבֵל וְנֶעְלָב עַד יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה. הָרִי זֶה מִדָּה שְׂצָרִיךְ הָאָדָם לְהַתְנַהֵג בָּהּ רְצוֹנֵי הַסִּבְלָנוּת וּבֶן הֵיכְלָתוֹ נֶעְלָב אֶפְלוֹ לְמַדְרָגָה זֹאת וְעִם כָּל זֹאת לֹא יֵאָסֵף טוֹבָתוֹ מִן הַמִּקְבָּל:

ה'ב' - נוֹשֵׂא עוֹן

וְהָרִי זֶה גְדוֹל מִהַקְדָּם שְׁהָרִי לֹא יַעֲשֶׂה הָאָדָם עוֹן שְׂלֵא יִבְרָא מִשְׁחִית כְּדִתְנֵן הָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת קִנְהָ לוֹ קִטְגוֹר אֶחָד וְהָרִי אוֹתוֹ קִטְגוֹר עוֹמֵד לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאוֹמַר פְּלוֹנִי עֲשָׂאנִי, וְאֵין בְּרִיָּה מִתְקִימָת בְּעוֹלָם אֶלֶּא בְּשִׁפְעוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהָרִי

תוֹמַר דְּבוּרָה – רַבִּי מִשֵּׁה קוֹרְדוֹבֵרוֹ

הַמִּשְׁחִית הַזֶּה עוֹמֵד לִפְנֵי וּבִמָּה מִתְקִים, הַדִּין נוֹתֵן שְׂיֵאמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינִי זֶן מִשְׁחִיתִים יִלְךְ אֲצֵל מִי שֶׁעָשָׂא וַיִּתְּפָרְנֵס מִמֶּנּוּ וְהָיָה הַמִּשְׁחִית יוֹרֵד מִיָּד וְנוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ אוֹ כּוֹרְתוֹ אוֹ נֶעֱנַשׁ עָלָיו כָּפִי עֲנָשׁוֹ עַד שִׁיתְּבַטֵּל הַמִּשְׁחִית הַהוּא, וְאֵין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה כֵּן אֲלֵא נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל הָעוֹן וְכִמוֹ שֶׁהוּא זֶן הָעוֹלָם כֻּלּוֹ זֶן וּמִפְרָנֵס הַמִּשְׁחִית הַזֶּה עַד שִׁיְהִיָּה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה דְּבָרִים, אוֹ שִׁישׁוּב הַחוּטָא בְּתִשׁוּבָה וִיכֻלְהוּ וִיבַטְלְהוּ בְּסִגְפִּיּוֹ, אוֹ יִבְטְלְהוּ שׁוֹפֵט צֶדֶק בִּיסּוּרִים וּמִיתָה, אוֹ יִלְךְ בְּגִיהָנָם וְשָׁם יִפְרַע חוּבוֹ. וְהֵינּוּ שְׂאֵמַר קִיֵּן: "גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא", וּפִרְשׁוֹ חַז"ל: כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֶתָּה סוֹבֵל, יִרְצֶה: זֶן וּמִפְרָנֵס, וְעוֹנֵי כָבֵד שְׂאֵין אֶתָּה יָכוֹל לְסוֹבְלוֹ? פִּרְשׁוֹ: לְפָרְנֵסוֹ עַד שֶׁאֵשׁוּב וְאֶתְקַן. אִם כֵּן הֲרִי זֶה מִדַּת סְבֻלָּנוֹת גְּדוֹלָה, שִׁיזוֹן וּמִפְרָנֵס בְּרִיָּה רָעָה שֶׁבָּרָא הַחוּטָא עַד שִׁישׁוּב.

יִלְמַד הָאָדָם כִּמָּה צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה סְבֻלָּן לְסָבֵל עַל חֲבֵרוֹ וְרַעוּתוֹ שֶׁהִרְיעַ עַד שֶׁעוֹר כִּזֶּה שֶׁעָדִין רַעְתּוֹ קִיָּמַת, שֶׁחֲטָא נִגְדּוֹ וְהוּא יִסָּבֵל עַד יִתְקַן חֲבֵרוֹ אוֹ עַד שִׁיתְּבַטֵּל מֵאֲלֵיוֹ וְכִיּוֹצֵא:

הג' - וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע

זֶה מִדָּה גְּדוֹלָה שֶׁהֲרִי אֵין הַמַּחִילָה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ אֲלֵא עַל יָדוֹ מִמֶּשׁ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִכְתִּיב (תְּהִלִּים קל, ד) כִּי עִמָּךְ הַסְּלִיחָה וְגו' וּמָה הִיא הַסְּלִיחָה שֶׁהוּא רוּחָן הָעוֹן בְּדִכְתִּיב (ישעיה ד, ד) אִם רָחֵץ אֲדָנִי אֶת צֵאת בְּנוֹת צִיּוֹן וְגו' וְכֵן בְּתִיב (יחזקאל לו, כה) וְזָרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְגו' וְהֵינּוּ וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע שׁוֹלַח מִיָּמִי רְחִיצָה וְעוֹבֵד רוּחָן הַפֶּשַׁע.

וְהֵנָּה מִמֶּשׁ בְּדַמּוֹת זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת הָאָדָם שֶׁלֹּא יֵאמַר וְכִי אֲנִי מִתְקַן מֶה שֶׁפָּלוּנִי חֲטָא אוֹ הַשְׁחִית, לֹא יֵאמַר כֵּךְ שֶׁהֲרִי הָאָדָם חֲטָא וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ מִתְקַן אֶת מַעֲוֹת רוּחָן צֵאת עוֹנוֹ.

וּמִכַּאֵן יִתְבַּיֵּשׁ הָאָדָם לְשׁוּב לַחֲטָא שֶׁהֲרִי הַמֶּלֶךְ בְּעֲצֻמוֹ רוּחָן לְכֻלּוֹ בְּגָדָיו:

הד' - לְשִׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ

הֵנָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַהֵּג עִם יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ זֶה לֹאמַר מֶה אֶעֱשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל וְהֵם קְרוּבֵי שְׂאֵר בֶּשֶׁר יֵשׁ לִי עִמָּהֶם שֶׁהֵם בֵּת זֹג לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקוֹרָא לָהּ בֵּתִי, אֲחוּתִי, אִמִּי. בְּדִפְרָשׁוֹ ז"ל וְכִתִּיב יִשְׂרָאֵל עִם קְרוּבוֹ מִמֶּשׁ קִרְבָּה יֵשׁ לוֹ עִמָּהֶם וּבְנֵי הֵם. וְהֵינּוּ לְשִׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לְשׁוֹן שְׂאֵר בֶּשֶׁר וְסוּף סוּף הֵם נַחֲלָתוֹ. וּמָה אֵמַר, אִם אֶעֱנִישׁם הֲרִי הַכָּאב עָלִי בְּדִכְתִּיב (ישעיה סג, ט) בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר. בְּתִיב ב'אֶלֶף' לֹאמַר שֶׁצָּעָרָם מִגִּיעַ לְפָלֵא הָעֲלִיּוֹן וְכָל שֶׁכֵּן לְדוֹ פִּרְצוּפִין שֶׁבָּהֶן עִיקַר הַהִנָּהָה וְקִרְיָנָן בְּזָאוֹ לוֹ צָר. וְכִתִּיב (שְׁפָטִים י, טז): וְנִתְקַצַּר נַפְשׁוֹ בְּעֵמֶל יִשְׂרָאֵל "לִפִּי שְׂאֵינוֹ סוֹבֵל צָעָרָם וְקִלּוֹנָם מִפְּנֵי שֶׁהֵם שִׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ.

תוֹמַר דְּבוּרָה - רַבִּי מִשֵּׁה קוֹרְדוּבֵרוֹ

כַּף הָאָדָם עִם חֵבְרוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם שָׂאֵר בְּשָׂר אֱלוֹ עִם אֱלוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַנְּשָׁמוֹת כְּלוּלוֹת יַחַד יֵשׁ בְּזֶה חֵלֶק זֶה וּבְזֶה חֵלֶק זֶה, וְלִכְךָ אֵינוֹ דּוּמָה מְרַבִּים הַעוֹשִׂים אֶת הַמַּצּוֹת וְכ"ז מִפְּנֵי כְּלוּתָם, וְלִכְךָ פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ עַל הַנִּמְנָה מַעֲשֶׂה רַאשׁוֹנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶפְלוּ מֵאָה בָּאִים אַחֲרָיו מִקְבֵּל שָׂכָר כְּנֻגָּד כָּלֶם, מֵאָה מִמֶּשׁ כְּמִשְׁמָעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַעֲשָׂרָה הֵם כְּלוּלִים אֱלוֹ בְּאֱלוֹ הָרִי הֵם עֲשָׂרָה פְּעָמִים עֲשָׂרָה מֵאָה וְכָל אֶחָד מֵהֶם כְּלוּל מִמֵּאָה אִם בֶּן אֶפְלוּ יְבוֹאוּ מֵאָה הוּא יֵשׁ לוֹ שָׂכָר מֵאָה, וְכֵן מִטַּעַם זֶה יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זֶה לָזֶה מִפְּנֵי שֶׁמִּמֶּשׁ יֵשׁ בְּכָל אֶחָד חֵלֶק אֶחָד מִחֵבְרוֹ וּכְשִׁחוּטָא הָאֶחָד פּוֹגֵם אֶת עַצְמוֹ וּפּוֹגֵם חֵלֶק אֲשֶׁר לַחֵבְרוֹ בּוֹ, נִמְצָא מִצַּד הַחֵלֶק הַהוּא חֵבְרוֹ עָרַב עָלָיו. אִם בֶּן הֵם שָׂאֵר זֶה עִם זֶה וְלִכְךָ רָאוּי לְאָדָם לְהִיטוֹת חֲפֵץ בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ וְעֵינֵינוּ טוֹבָה עַל טוֹבַת חֵבְרוֹ וּכְבוֹדוֹ יִהְיֶה חָבִיב עָלָיו כְּשֶׁלּוֹ שֶׁהָרִי הוּא הוּא מִמֶּשׁ, וּמִטַּעַם זֶה נִצְטוּינוּ (וַיִּקְרָא יִט, יח): (וְאֶתְחַבֵּת לְרַעַד כְּמוֹד "וְרָאוּי שִׁירְצָה בְּכִשְׁרוֹת חֵבְרוֹ וְלֹא יִדְבֵּר בְּגִנוּתוֹ כְּלָל וְלֹא יִרְצָה בּוֹ כְּדֶרֶךְ שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּגִנוּתָנוּ וְלֹא בִּצְעָרָנוּ מִטַּעַם הַקְּרִבָּה, אִף הוּא לֹא יִרְצָה בְּגִנוּת חֵבְרוֹ וְלֹא בִּצְעָרוֹ וְלֹא בְּקִלְקוּלוֹ וְיִרַע לוֹ מִמֶּנּוּ כְּאֱלוֹ הוּא מִמֶּשׁ הִיא שְׂרוּי בְּאוֹתוֹ צֶעַר אוֹ בְּאוֹתוֹ טוֹבָה:

ה' - לֹא הַחֲזִיק לְעַד אָפוֹ

זוֹ מִדָּה אַחֲרֵת שֶׁאֶפְלוּ שֶׁהָאָדָם מִחֲזִיק בַּחֲטָא, אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִחֲזִיק אִף, וְאִם מִחֲזִיק לֹא לְעַד אֲלֵא יִבְטֵל כְּעֶסוֹ אֶפְלוּ שְׂלֵא יֵשׁוּב הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בִּימֵי יִרְבְּעָם בֶּן יוֹאֵשׁ שֶׁהַחֲזִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְהֵם הָיוּ עוֹבְדִים עֲגָלִים וְרַחֲם עֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁבוּ אִם בֶּן לָמָּה רַחֲם, בְּשִׁבִּיל מִדָּה זוֹ שְׂלֵא הַחֲזִיק לְעַד אָפוֹ אֶדְרָבָא מִחֲלִישׁ אָפוֹ עִם הִיּוֹת שֶׁעֲדִין הַחֲטָא קָיָם אֵינוֹ מַעֲנִישׁ אֲלֵא מַצֵּפָה וּמִרַחֲם אוֹלִי יֵשׁוּב, וְהֵינוּ כִּי לֹא לְנִצָּח אָרִיב וְלֹא לְעוֹלָם אֲטוֹר אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּנִיחַ בְּרַכּוֹת וּבִקְשׁוֹת הַכֹּל לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל.

וְזוֹ מִדָּה רְאוּיָה לְאָדָם לְהִתְנַהֵּג בָּהּ עַל חֵבְרוֹ אֶפְלוּ שֶׁהוּא רִשְׁאִי לְהוֹכִיחַ בִּיסוּרִים אֶת חֵבְרוֹ אוֹ אֶת בְּנָיו וְהֵם מִתִּיּוֹרִים לֹא מִפְּנֵי זֶה יִרְבָּה תוֹכַחְתּוֹ וְלֹא יַחֲזִיק כְּעֶסוֹ אֶפְלוּ שְׂכָעֶס אֲלֵא יִבְטְלוּ וְלֹא יַחֲזִיק לְעַד אָפוֹ, גַּם אִם אִף הוּא הַמִּתֵּר לְאָדָם כְּעֵין שֶׁפִּרְשׁוּ כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֶׁנֶּאֱדָּר וְגו' וּפִרְשׁוּ מֶה הִיא הַשְׁנָאָה הַזֹּאת שֶׁרָאָה אוֹתוֹ עוֹבֵר עֲבָרָה וְהוּא יַחֲדִיד אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲדִיד וְשִׁנָּא אוֹתוֹ עַל דְּבַר עֲבָרָה וְאֶפְלוּ הִכִּי אִמְרָה תוֹרָה עֹזֵב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ שְׂבוּק יֵת דְּבַלְכָּךְ אֲלֵא מִצְוָה לְקָרֵב אוֹתוֹ בְּאַהֲבָה אוֹלִי יוֹעִיל בְּדֶרֶךְ זוֹ וְהֵינוּ מִמֶּשׁ מִדָּה זוֹ לֹא הַחֲזִיק לְעַד אָפוֹ:

הו' - כִּי חֲפֵץ חֶסֶד הוּא

הֲלֹא כִּבְר פִּרְשָׁנוּ בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּהִיכָל יְדוּעַ מְלָאכִים מִמֵּנִים לְקַבֵּל גְּמִילוֹת חֶסֶד שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֹאֲשֶׁר מִדַּת הַדִּין מְקַטְרֶגֶת עַל יִשְׂרָאֵל, מִיָּד אַתֶּם הַמְּלָאכִים מִרְאִים הַחֶסֶד הַהוּא וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִרַחֲם עַל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲפֵץ בַּחֶסֶד, וְעַם

תוֹמַר דְּבוּרָה - רַבִּי מִשֵּׁה קוֹרְדוּבֵרו

הֵיטָב שֶׁהֵם חֲבִיבִים אִם הֵם גּוֹמְלִים חֶסֶד זֶה לָזֶה - מֵרַחֵם עֲלֵיהֶם, וְכִמּוֹ שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵי הַחֲרָבָן שֶׁנֶּאֱמַר לְגַבְרִיָּאל (יִחְזַקְאֵל י, ב) בָּא אֶל בִּינֹת לְגַלְגַּל וְגו' כִּי הוּא שֶׁר הָדִין וְהַגְבוּרָה וְנָתַן לֹא רִשּׁוֹת לְקַבֵּל כַּחוֹת הָדִין בִּינֹת לְגַלְגַּל מִתַּחַת לְכְּרוּבִים מֵאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ דִּהְיִינוּ דִּין גְּבוּרַת הַמַּלְכוּת וְהָיָה הָדִין מִתַּחַת עַד שֶׁבִקֵּשׁ לְכָלוֹת אֶת הַכֹּל לְקַעֲקַע בִּיצְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שְׁנֵת־חֲבִיבוֹ כְּלָיָה וּכְתִיב (שם, ח) וַיֵּרָא לְכְּרוּבִים תְּבִנִית יָד אָדָם תַּחַת בְּנִפְיָהֶם וְהָיָה שֶׁאִמָּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיָּאל הֵם גּוֹמְלִים חֶסֶדִים אֵלָיו עִם אֵלָיו וְאִף אִם הֵם חֲבִיבִים נִצּוּלוֹ וְהָיָה לָהֶם שְׁאֲרִית. וְהִטְעַם מִפְּנֵי מַדָּה זוֹ כִּי חֲפֵץ חֶסֶד הוּא רוֹצֵה בְּמֵה שִׁיִּשְׂרָאֵל גּוֹמְלִים חֶסֶד וְאוֹתוֹ צַד מְזִכִּיר לָהֶם עִם הֵיטָב שֶׁאֵינֶם בְּשָׂרִים בְּצַד אַחֵר.

אִם כֵּן בְּסֵדֶר זֶה רָאוּי לְאָדָם לְהִתְנַהֵג אִף אִם רָאָה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לוֹ רַע וּמַכְעִיסוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ צַד טוֹבָה שֶׁמְטִיב לְאַחֲרִים אוֹ מַדָּה טוֹבָה שֶׁמִּתְנַהֵּג בְּשׂוּרָה יִסְפִּיק לוֹ צַד זֶה לְבַטֵּל בְּעִסּוֹ מֵעָלָיו וְיִרְצֶה לְבֹ עִמּוֹ וְיַחֲפֹץ חֶסֶד וַיֹּאמֶר דִּי לִי בְטוֹבָה זֶה שִׁישׁ לוֹ וְכָל שֶׁכֵּן בְּאַשְׁתּוֹ בְּדִפְרָשׁוֹ רְבוּתִינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה (יְבָמוֹת סג, א) דִּינֵנו שֶׁמְגַדְּלוֹת אֶת בְּנֵינוּ וּמַצִּילוֹת אוֹתָנוּ מִן הַחֲטָא, כִּךְ יֹאמֶר עַל כָּל אָדָם דִּי לִי בְטוֹבָה פְּלוֹנִית שֶׁעָשָׂה לִי אוֹ שֶׁעָשָׂה עִם פְּלוֹנִי אוֹ מַדָּה טוֹבָה פְּלוֹנִית שִׁישׁ לוֹ יִהְיֶה חֲפֵץ חֶסֶד.

ה' - יָשׁוּב יִרְחִמֵנו

הֵנָּה אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַהֵּג בְּמִדַּת בְּשֵׁר וְדָם שֶׁאֵם הַכְּעִיסוֹ חִבְרוּ בְּשֵׁהוּא מִתְרַצֶּה עִמּוֹ מִתְרַצֶּה מְעַט לֹא בְּאַהֲבָה הַקּוֹדֶמֶת. אֲבָל אִם חָטָא אָדָם וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, מַעֲלָתוֹ יוֹתֵר גְּדוּלָּה עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָיָה (בְּרִכּוֹת לד") :בְּמָקוֹם שֶׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִין לַעֲמוֹד". וְהִטְעַם בְּדִפְרָשׁוֹ בְּפָרֶק הַבּוֹנָה (לְפָנֵינוּ הוּא בְּמִנְחוֹת

כט) :בְּעֵנֵינוּ ה' לָמָּה הִיא עֲשׂוּיָה בְּאַכְסֶדְרָא שֶׁכָּל הָרוּצָה לְצֵאת מֵעוֹלָמוֹ יֵצֵא, פְּרוֹשׁ הָעוֹלָם נִבְרָא בִּה' וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא הָעוֹלָם פְּתוּחַ לְצַד הָרַע וְהַחֲטָא לְרוּחָה אֵין צַד שֶׁאֵין חֲמֵר וַיֵּצֵר הָרַע וּפָגַם בְּמִין אַכְסֶדְרָא, אֵינוֹ בַּעַל גְּדָרִים אֲלֵא פְרָצָה גְּדוּלָּה פְּרוּצָה לְצַד הָרַע לְצַד מָטָה כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה לְצֵאת מֵעוֹלָמוֹ בְּמֵה פְתִיחַן לוֹ לֹא יִפְנֶה לְצַד שְׁלֹא יִמָּצֵא צַד חָטָא וְעוֹן לְכַנֵּס אֶל הַחֲצוֹנִים, וְהִיא פְתוּחָה מִלְּמַעְלָה שֶׁאֵם יֵשֵׁב יִקְבְּלוּהוּ. וְהִקְשׁוּ וּלְהִדְרוּהוּ בְּהָא, לֹא מִסְתַּיֵּעָא מִלְּתָא, רְצוֹ בְּזֵה שֶׁהִשָּׁב בְּתְשׁוּבָה לֹא יִסְפִּיק לוֹ שִׁיְהִי נִגְדֵר בְּעוֹן כְּגֵדֵר הַצְדִּיקִים מִפְּנֵי שֶׁהַצְדִּיקִים שְׁלֹא חָטְאוּ גֵדֵר מְעַט יִסְפִּיק אֲלֵיהֶם אֲמָנָם הַחוּטָא שֶׁחָטָא וְשָׁב לֹא יִסְפִּיק לוֹ גֵדֵר מְעַט אֲלֵא צְרִיךְ לְהִגְדִּיר עֲצָמוֹ בְּמֵה גְדָרִים קָשִׁים מִפְּנֵי שֶׁאֵתוֹ הִגְדֵר הַמְעַט כִּבְר נִפְרָץ פַּעַם אַחַת אִם יִתְקַרֵּב שֵׁם בְּקָל יִפְתָּהוּ יֵצֵרוֹ אֲלֵא צְרִיךְ לְהִתְרַחֵק הַרְחָק גְּדוּלָּה מְאֹד, וְלִזֶּה לֹא יִכְנֵס דֶּרֶךְ פְּתַח הָאֲכֶסְדְּרָה שֶׁהַפְּרָצָה שֵׁם אֲלֵא יִתְעַלֶּה וְיִכְנֵס דֶּרֶךְ פְּתַח צַר וְיַעֲשֶׂה בְּמֵה צָרוֹת וְסִגּוּפִים לַעֲצָמוֹ וְיִסְתֵּם הַפְּרָצוֹת.

וּמִטַּעַם זֶה בְּמָקוֹם שֶׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים וְכו' מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִכְנְסוּ דֶּרֶךְ פְּתַח הַצְדִּיקִים כִּדִּי שִׁיְהִי עִם הַצְדִּיקִים, אֲלֵא נִצְטַעְרוּ וְעָלוּ דֶּרֶךְ פְּתַח הָעָלְיוֹן וְסִגְפוּ עֲצָמוֹ וְנִבְדְּלוּ מִן

הַחֲטָא יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִן הַצְדִּיקִים לְכַךְ עָלוּ וְעָמְדוּ בַּמַּדְרָגָה ה' הִיכָל חֲמִישִׁי שֶׁבִּגֵּן עֵדֶן דִּהְיִינוּ גַּג הַה"א וְצַדִּיקִים בִּפְתַּח הַה"א בְּכַנִּיסַת הָאֲבֹתִים וְלִזֶּה בְּאִשְׁרֵי הָאָדָם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה דִּהְיִינוּ תְּשׁוּבָה ה' אֶל מְקוֹמָהּ, וְיִחְזֹר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂכִינָתוֹ עָלֵינוּ אֵינוּ שָׁב בְּאַהֲבָה הִרְאֵנוּ בְּלִבָּד, אֲלֵא יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְהֵינּוּ "שׁוֹב יְרַחֲמֵנוּ" שְׁיוֹסִיף רַחֲמִים לִישְׂרָאֵל וְיִתְקַנְסוּ וְיִקְרְבוּ יוֹתֵר.

וְכֵן הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְנַהֵּג עִם חֲבֵרוֹ לֹא יִהְיֶה נוֹטֵר אִיבָה מִהַכֶּסֶּס הַקּוֹדֵם אֲלֵא בְּשִׂירָאָה שֶׁחֲבֵרוֹ מִבְּקֵשׁ אֲהָבָתוֹ יִהְיֶה לוֹ בַּמַּדְרָגַת רַחֲמִים וְאַהֲבָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִקֵּדָם וַיֹּאמֶר הָרִי הוּא לִי כִּבְעָלִי תְּשׁוּבָה שְׁאִין צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לַעֲמֹד אֶצְלָם וְיִקְרְבוּהוּ תְּכַלִּית קִרְבָּה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁמִּקְרֵב אֶתֶם שֶׁהֵם צַדִּיקִים גְּמוּרִים עִמּוֹ שְׁלֹא חָטְאוּ אֶצְלוֹ.

ה'ח' - יְכַבֵּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ

הָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַהֵּג עִם יִשְׂרָאֵל בַּמַּדָּה זוֹ וְהִיא סוּד כְּבִישַׁת הָעוֹן. כִּי הִנֵּה הַמִּצְוֹת הֵיא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נִצָּה וּבֹקֵעַ וְעוֹלָה עַד אֵין תְּכַלִּית לְכַנֵּס לִפְנֵינוּ יִתְבָּרַךְ אֲמֵנוּ הָעֲוֹנוֹת אֵין לָהֶם כְּנִיסָה שֶׁם ח"ו אֲלֵא כִּבְשָׁם שְׁלֹא יִכְנָסוּ בְּדַכְתִּיב (תְּהִלִּים ה', ה') לֹא יִגְרֹךְ רָע" – לֹא יִגּוֹר בַּמַּגִּוֶּרֶךְ רָע אִם בֵּן אֵין הָעוֹן נִכְנָס פְּנִימָה. וּמִטַּעַם זֶה "שֶׁכֵּר מִצְוָה בְּהֵאֵי עֲלָמָא לִיכָא" ("קְדוּשָׁין לֹט"). מִפְּנֵי שֶׁהֵם לִפְנֵינוּ יִתְבָּרַךְ וְהֵאֵיךְ יִתֵּן לוֹ מִמָּה שֶׁלִּפְנֵינוּ שֶׁכֵּר רוּחָנוּ בְּעוֹלָם גִּשְׁמִי וְהָרִי כָּל הָעוֹלָם אֵינוּ כְּדָאֵי לְמִצְוָה אַחַת וּלְקוֹרַת רוּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵינוּ. וּמִטַּעַם זֶה לֹא יִקַּח שֹׁחַד שֶׁל מִצְוֹת, הַמִּשְׁלָ בִּזְיָה, אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר עֲשֵׂה אֲרֻבָּעִים מִצְוֹת וְעֲשֵׂה עֲבֵרוֹת נִשְׁאָרוּ שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת וְיִלְכוּ עֲשֵׂה בְּעֵשֶׂר חֹס וְשְׁלוֹם אֲלֵא אֶפְלוּ צַדִּיק גְּמוּר וְעֲשֵׂה עֲבֵרָה אַחַת דּוֹמָה לִפְנֵינוּ בְּאֵלוֹ שָׂרָף אֶת הַתּוֹרָה עַד שִׁירְצָה חֲבוֹ וְאַחֵר כֵּךְ יִקְבַּל שֶׁכֵּר כָּל מִצְוֹתָיו. וְזֶה חֲסֵד גָּדוֹל שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הַצַּדִּיקִים שְׁאֵינוּ מִנְּפֵה מִפְּנֵי שֶׁהַמִּצְוֹת חֲשׁוֹבוֹת מְאֹד וּמִתְעַלּוֹת עַד לִפְנֵינוּ יִתְבָּרַךְ, וְהֵאֵיךְ יִנָּכֶה מִהֵן בְּשִׁבִּיל הָעֲבֵרוֹת כִּי שֶׁכֵּר הָעֲבֵרָה הוּא מַחֲלֵק הַגִּיּוֹנָם – מִהַנְּבִזָּה, וְהַמִּצְוֹת שֶׁכֵּרֵן מִהַנְּכַבֵּד זִיו שְׂכִינָהּ, הֵאֵיךְ יִנָּכֶה אֵלוֹ בְּצַד אֵלוֹ אֲלֵא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹבֵה חוֹב הָעֲבֵרוֹת וּמִשְׁכִּיר שֶׁכֵּר כָּל הַמִּצְוֹת. וְהֵינּוּ יְכַבֵּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ שְׁאִין הָעֲוֹנוֹת מִתְגַּבְּרִים לִפְנֵינוּ כְּמִצְוֹת אֲלֵא כּוֹבֵשׁ אֶתֶם שְׁלֹא יִתְעַלּוּ וְלֹא יִכְנָסוּ עִם הָיִת שֶׁהוּא מִשְׁגִּיחַ עַל דְּרָכֵי אִישׁ הַטוֹב וְהָרָע עִם כָּל זֶה הַטוֹב אֵינוּ כּוֹבֵשׁ אֲלֵא פּוֹרֵחַ וְעוֹלָה עַד לְמָאֵד וְנִכְלָל מִצְוָה בְּמִצְוָה וְנִבְנָה מִמֶּנּוּ בְּנִין וְלִבּוֹשׁ נִכְבֵּד וְעוֹנוֹת אֵין לָהֶם סִגְלָה זֹו אֲלֵא כּוֹבֵשׁ אֶתֶם שְׁלֹא יִצְלִיחוּ הַצִּלְחָה זֹו וְלֹא יִכְנָסוּ פְּנִימָה.

אִף מִדָּה זוֹ צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְנַהֵּג בָּהּ שְׁלֹא יְכַבֵּשׁ טוֹבַת חֲבֵרוֹ וְיִזְכֹּר רָעָתוֹ שֶׁגִּמְלָהּ אֲלֵא אֲדַרְבָּה יְכַבֵּשׁ הָרָע וְיִשְׁכַּחְהוּ וְיִזְנִיחְהוּ וְלֹא יִגּוֹר בַּמַּגִּוֶּרֶךְ רָע וְתִהְיֶה הַטּוֹבָה סְדוּרָה תָּמִיד לִפְנֵינוּ וְיִזְכֹּר לוֹ הַטּוֹבָה וְיִגְבִּיר לוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעֲשָׂה לוֹ וְלֹא יִנָּכֶה בְּלִבּוֹ וַיֹּאמֶר אִם עֲשֵׂה לִי טוֹבָה הָרִי עֲשֵׂה לִי רָעָה וְיִשְׁכַּח הַטּוֹבָה לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אֲלֵא בְּרָעָה יִתְרַצָּה כָּל

דֶּרֶךְ רִצּוֹי שְׂיֻכַּל וְהַטּוֹבָה אֶל יִזְנִיחָה לְעוֹלָם מִבֵּין עֵינָיו וַיַּעֲלִים עֵינָיו מִן הָרָעָה כָּל מֵה שְׂיֻכַּל בְּדֶרֶךְ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹבֵשׁ עוֹנוֹת בְּדַפְרִשְׁתִּי:

ה' - וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֶם

זוּ מִדָּה טוֹבָה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ מִסֶּרֶם בְּיַד פְּרָעָה וְשָׁבוּ בְּתִשְׁבּוּבָה לְמָה יַעֲנִישׁ פְּרָעָה וְכֵן סִנְחָרִיב וְכֵן הָמָן וְדוֹמִיָּהֶם אֵין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַחֵם בְּלִבָּד לֹאמֹר שָׁבוּ בְּתִשְׁבּוּבָה אִם כֵּן לֹא יִהְיֶה לָהֶם עוֹד רָעָה אִם כֵּן יִסְתַּלַּק הָמָן מֵעַלֵּיהֶם אוֹ פְּרָעָה אוֹ סִנְחָרִיב זֶה לֹא יִסְפִּיק אֲלָא יִשׁוּב עִמָּל הָמָן עַל רֹאשׁוֹ וְכֵן פְּרָעָה וְכֵן סִנְחָרִיב וְהִטְעִם לְהִנְהִיגָה זוּ הִיא בְּסוּד (וַיִּקְרָא טו, כב): (וַנִּשָּׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֶם אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה וַיַּפְרוּשׁוּ שֶׁהַשָּׁעִיר נוֹשָׂא עוֹנוֹת מִמֶּשׁ, וְזֶה קִשָּׁה מְאֹד וְכִי יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ וְהַשָּׁעִיר נוֹשָׂא. אֲלָא הַמִּדָּה הִיא כִּף הָאָדָם מִתְנוּדָה וְכוֹנֵתוֹ בּוֹדוֹי לְקַבֵּל עָלָיו טְהָרָה כְּעֵנִין שְׂאֵמֶר דָּוִד (תְּהִלִּים נא, ד'): הֶרֶב כְּבִסְנִי מַעֲוֹנִי "וְכֵן הוּא אָמְרָנוּ "מְרוֹק בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים" אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אֲלָא שִׁיְהִיו יִסּוּרִים קָלִים שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהֶם בְּטוֹל תּוֹרָה. וְזֶה שְׂאוֹמְרִים "אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יִסּוּרִים רָעִים" וְכֵן הוּא מְכוּן בְּהִיוֹתוֹ אוֹמֵר "וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עָלַי" מִמֶּשׁ הוּא מְקַבֵּל יִסּוּרִים בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת לְהַתְכַּפֵּר מִפְּנֵי שִׁישׁ עוֹנוֹת שִׁיְסוּרִים מְמַרְקִים אוֹ מִיתָה מְמַרְקָת. וְכֵן הִיא הַמִּדָּה מִיַּד שֶׁזֶה מִתְנוּדָה בְּתַפְלָתוֹ וַיַּפְרוּשׁ בְּזִהָר בְּפִרְשֵׁת פְּקוּדֵי (דף רסב): שֶׁהוּא חָלַק סִמָּא"ל כְּעֵין הַשָּׁעִיר, מֵהוּ חָלַקוּ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גִזֵּר עָלָיו יִסּוּרִים וּמִיַּד מִזְדַּמֵּן שֵׁם סִמָּא"ל וְהוֹלֵךְ וְגוֹבָה חוּבוֹ וְהָרִי נוֹשָׂא הַשָּׁעִיר הָעוֹנוֹת שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ רִשּׁוֹת לְגִבּוֹת חוּבוֹ וַיִּשְׂרָאֵל מִתְטַהֲרִים וְהִנֵּה הַכֹּל יִתְגַּלְגַּל עַל סִמָּא"ל, וְהִטְעִם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גִזֵּר עַל עוֹלָמוֹ שְׁכָל מִי שִׁיעֲשֶׂה כֵּן יִתְבַטֵּל, וְזֶה טַעַם "וְאַתָּה תִּבְהַמָּה תִּהְרָגוּ" (וַיִּקְרָא כ, טו) וְכֵן הָאָבֶן שֶׁל מִצּוֹת הַנִּסְקָלִין וְהַסִּיף שֶׁל מִצּוֹת הַנִּהְרָגִין טְעוּנִין קְבוּרָה (סִנְהֶדְרִין מה): לְבַטֵּל מִצִּיאוֹתֶם וְכַחֵם אַחֵר שִׁיְגַמֵּר דִּינָם.

וְהָרִי בָּזָה מִמֶּשׁ סוּד הַצֵּלָם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר נִמְסְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל" רִישָׁא דִּי דְהֶבֶא) "דְּנִיאל ב, לב) (נִכְנַע הָהוּא רִישָׁא וְנִמְסְרוּ בְּיַד פָּרַס שֶׁהֵן" חֲדוּהִי וְדָרְעוּהִי דִּי כִסְף "וְכֵן נִדְחוּ אֵלּוּ מִפְּנֵי אֵלּוּ עַד שִׁיָּדוּ יִשְׂרָאֵל לְ"רִגְלוּהִי מִנְהוֹן דִּי פִרְזַל וּמִנְהוֹן דִּי חֲסָף" (שֵׁם, לג) (וּמָה יִהְיֶה תְּכֵלִית הַטּוֹב בְּסוּף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲמִידָם וְעוֹשֶׂה בָּהֶם דִּין בְּדִכְתִּיב (דְּבָרִים לב, כג): "חֲצִי אֲכַלָּה בָם "חֲצִי כָלִים וַיִּשְׂרָאֵל אֵינָם כָּלִים" בְּאִדָּן דְּקוֹ כְּחֶדָא דְהֶבֶא כְּסָפָא וּנְחָשָׂא וְכו') "שֵׁם, לה) (הִנֵּה בְּהִתְחַלָּה כְּתִיב (שֵׁם, לד) (וּמִחֶת לְצַלְמָא עַל רִגְלוּהִי "אֵין מִכָּל הַצֵּלָם אֲלָא רִגְלָיו שֶׁכָּבֵר נִתְבַטֵּל כַּחֵם וְעָבְרוּ רֹאשׁ וְדָרְעוּהִי וּמַעוּהִי וְעַם כָּל זֶה בְּסוּף דְּקוֹ כְּחֶדָא, עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִיד סִמָּא"ל וְהַרְשָׁעִים עוֹשֵׂי מַעֲשָׂיו וּפְעֻלוֹתָיו וַיַּעֲשֶׂה בָּהֶם הַדִּין. וְהֵינּוּ "וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֶם", "יִרְצֶה הַשְּׁלִיךְ בַּח הַדִּין לְהַפִּיל עַל יְדֵי אֵלּוּ שֶׁהֵם מִצּוֹלוֹת יָם" וְהַרְשָׁעִים כִּיִּם נִגְרָשׁ כִּי הַשִּׁקֵּט לֹא יוּכַל וְיִגְרָשׁוּ מִימּוֹ רַפֵּשׁ וְטִיט) "יַשְׁעִיחַ

נ, כ) אלו הם העושים דין בישראל שישוב אחר כך כל גמולם בראשם, והטעם מפני שאחר שישראל קבלו הדין הקדוש ברוך הוא מתנחם אפלו על מה שקדם ותובע עלבונם ולא די אלא "אני קצפתי מעט והפמה עזרו לרעה" (זכריה א, טו).

גם במדה זו צריך להתנהג האדם עם חברו, אפלו שיהיה רשע מדכא ביסורין אל ישנאהו שאחר שנקלה הרי הוא באחיד (מכות כג). ויקרב המרודים והנענשים וירחם עליהם ואדרבה יצילם מיד אויב ואל יאמר עונו גרם לו אלא ירחמיהו במדה זו בדפרשתי:

הי' - תתן אמת ליַעקב

מדה זו היא, שיש בישראל מעלה, אתם הבינוניים שאינם יודעים להתנהג לפנים משורת הדין והם נקראים יַעקב מפני שאינם מתנהגים אלא עם הנהגות אמתיות גם הקדוש ברוך הוא יש לו מדת אמת שהוא על צד מציאות המשפט הישר, ואלו הם המתנהגים בעולם בישר והקדוש ברוך הוא מתנהג עמם באמת מרחם עליהם על צד הישר והמשפט.

גם בן האדם צריך להתנהג עם חברו על צד הישר והאמת בלי להטות משפט חברו לרחם עליו באמת כמו שהשם יתברך מרחם על הבריות הבינוניים במדת אמת לתקן אתם:

הי"א - חסד לאברהם

הם המתנהגים בעולם לפנים משורת הדין באברהם אבינו גם הקדוש ברוך הוא מתנהג עמם לפנים משורת הדין, אינו מעמיד עמם הדין על תוקפו אף לא בדרך הישר אלא נכנס עמם לפנים מן הישר כמו שהם מתנהגים, והינו "חסד לאברהם" הקדוש ברוך הוא מתנהג במדת חסד עם אתם שהם כמו אברהם בהתנהגות.

גם האדם עם היות ששם כל אדם יהיה מתנהג בצדק ובישר ובמשפט, עם הטובים והחסידים תהיה הנהגתו לפנים משורת הדין. ואם לשאר האדם היה סבלן קצת לאלו יותר ויותר, וירחם עליהם לנכנס עמם לפנים משורת הדין שהוא מתנהג בה עם שאר האדם וצריך שיהיו אלו חשובים לפניו מאד מאד וחביבים לו והם יהיו מאנשי חברתו:

הי"ב - אשר נשבעת לאבותינו

יש בני אדם שאינם הגונים והקדוש ברוך הוא מרחם על כלם ופרשו בגמרא (ברכות ז'). (וחנתי את אשר אחרון) "שמות לג, יט) אמר הקדוש ברוך הוא אוצר זה לאותם שאינם הגונים יש אוצר חנונים שהקדוש ברוך הוא חונן ונותן להם מתנת חנם לפי שאמר הקדוש ברוך הוא הרי יש להם זכות אבות, אני נשבעתי לאבות אם בן עם היות

שְׂאִינִים הַגּוֹנִים יִזְכּוּ בְּשִׁבִּיל שֶׁהֵם מַזְרַע הָאֲבוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָהֶם לְפִיכָךְ אֲנִהִילֵם וְאֲנִהִיגֵם עַד שִׁיתְקֻנוּ.

וְכַךְ יִהְיֶה הָאָדָם אִף אִם יִפְגַּע בְּרָשָׁעִים אֶל יִתְאַכְזֹר בְּנִגְדָם אוֹ יִחַרְפֵם וְכִיזָא, אֲלֵא יִרְחֹם עֲלֵיהֶם, וַיֹּאמֶר סוֹף סוֹף הֵם בְּנֵי אֲבֹתָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, אִם הֵם אֵינִם בְּשָׂרִים, אֲבוֹתֵיהֶם בְּשָׂרִים וְהַגּוֹנִים, וְהַמְבֹזָה הַבָּנִים מְבֹזָה הָאֲבוֹת, אֵין רְצוֹנִי שִׁיתְבֹּאוּ אֲבוֹתֵיהֶם עַל יָדִי, וּמִכֶּסֶה עַל בּוֹנֵם וּמִתְקַנֵּם בְּפִי כַחוּ.

הִי"ג - מִימֵי קֶדֶם

הָרִי מִדָּה שֵׁשׁ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל בְּשִׁתְמָה זְכוּת וְכִיזָא מַה יַּעֲשֶׂה וְהָרִי הֵם מִצַּד עֲצָמָם אֵינִם הַגּוֹנִים, בְּתִיב (וְרַמְזָה ב, ב") (זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלֶיךָ "מִמֶּשׁ זֹכֶר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יְמֵי קְדְמוֹנִים, אֲהַבָה שֶׁהִיא מִקֶּדֶם וּמִרְחֹם עַל יִשְׂרָאֵל וּבִזָּה יִזְכִּיר לָהֶם כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשׂוּ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלְדוּ וְכָל מַדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהִיג בָּהֶם עוֹלָמוֹ וּמְכַלֵּם עוֹשֶׂה סִגְלָה לִרְחֹם בְּשִׁבִּילָם, וְהָרִי זֶה הַמִּדָּה כּוֹלֶלֶת כָּל הַמַּדּוֹת כֻּלָּם בְּדַפְרָשׁוֹ בְּאֶדְרָא (זֶהֱרָ נִשְׂאָ קִלְדָּה) :

כִּךְ הָאָדָם יִתְקַן הַנְּהַגָתוֹ עִם בְּנֵי אָדָם שֶׁאֶפְלוּ שְׁלֵא יִמָּצֵא טַעֲנָה מֵאֵלּוּ הַנִּזְכָּרוֹת יֹאמֶר בְּכֵר הָיוּ שָׁעָה קֶדֶם שְׁלֵא חָטְאוּ וְהָרִי אֲתָה שָׁעָה אוֹ בְּיָמִים קְדְמוֹנִים הָיוּ בְּשָׂרִים וַיִּזְכֹּר לָהֶם הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּקִטְנוּתָם וַיִּזְכֹּר לָהֶם אֲהַבְתָּ גְמוּלִי מִחֶלֶב עֲתִיקִי מִשְׁדִּים וּבִזָּה לֹא יִמָּצֵא אָדָם שְׂאִינוֹ רָאוּי לְהַטִּיבוֹ וּלְהַתְפַּלֵּל עַל שְׁלוֹמוֹ וּלְרַחֵם עָלָיו.

עַד בָּאֵן הִגִּיעַ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַדּוֹת שֶׁבָּהֵן יִהְיֶה הָאָדָם דּוֹמָה אֶל קוֹנּוֹ שֶׁהֵן מַדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיוֹנוֹת וְסִגְלָתָן בָּמוֹ שִׁיְהִיָּה הָאָדָם מִתְנַהֵג לְמִטָּה כִּךְ יִזְכֶּה לִפְתָח לֹ מִדָּה עֲלִיוֹנָה מְלֻמְעָלָה מִמֶּשׁ בְּפִי מַה שִׁיתְנַהֵג כִּךְ מִשְׁפִּיעַ מְלֻמְעָלָה וְגוֹרֵם שְׂאוֹתָהּ הַמִּדָּה תֵּאֵיִר בְּעוֹלָם. וְלִכְךָ אֵל יִלּוּז מַעֲיָנִי הַשֶּׁכֶל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַדּוֹת אֵלּוּ וְהַפְסוּק לֹא יְסוּף מִפּוֹ כִּדִּי שִׁיְהִיָּה לֹ לְמִזְכָּרַת בְּאֶשֶׁר יָבֵא לֹ מַעֲשֶׂה שִׁיִּצְטָרֵךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִדָּה אַחַת מֵהֵן יִזְכֹּר וַיֹּאמֶר הָרִי דְּבַר זֶה תִּלּוּי בְּמִדָּה פְּלוֹנִית אֵינִי רוֹצֶה לִזְוֹן מִמֶּנָּה שְׁלֵא תִתְעַלֵּם וְתִסְתַּלַּק הַמִּדָּה הַחַיָּא מִן הָעוֹלָם :

פָּרָק ב

עוֹד, לְהִיּוֹת הָאָדָם דּוֹמָה לְקוֹנּוֹ בְּסוּד מִדַּת הַכֶּתֶר צָרִיךְ שִׁיְהִיוּ בּוֹ כְּמָה גּוֹפֵי פְעֻלוֹת שֶׁהֵם עֵיקַר הַהֲנַהֲגָה :

הָרִאשׁוֹנָה

הַכּוֹלֵלֶת הַכֹּל הִיא מִדַּת הָעֲנוּה מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּכֶתֶר שֶׁהִיא מְדָה עַל כָּל הַמִּדּוֹת וְאִינָה מִתְעַלֶּית וּמִתְגָּאָה לְמַעַלָּה אֲמָנָם יוֹרֶדֶת וּמִסְתַּכֶּלֶת לְמַטָּה תְּדִיר, וְזֶה מִשְׁנֵי טַעֲמִים: הָאֶחָד שֶׁהוּא בּוֹשׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּסִבְתּוֹ אֲלֵא מֵאֲצִילוֹ מִבֵּיט בּוֹ תְּמִיד לְהִטִּיבוֹ וְהוּא מִבֵּיט בְּתַחֲתוֹנִים. כֵּךְ הָאָדָם צָרִיךְ שִׁיבוֹשׁ מִלְּהִסְתַּכֵּל לְצַד מַעַלָּה לְהִתְגָּאוֹת אֲלֵא תְּדִיר יִסְתַּכֵּל לְצַד מַטָּה לְהַפְחִית עַצְמוֹ כָּל מָה שִׁיכָּל. וְהִרִי הַמִּדָּה הַזֹּאת הִיא תְלוּיָה דֶּרֶךְ כָּלֵל בְּרֹאשׁ שְׂאִין הָאָדָם מִתְגָּאָה אֲלֵא בְּהֶרֶם־רֹאשׁוֹ כִּלְפֵי מַעַלָּה וְהָעִנִּי מִשְׁפִּיל רֹאשׁוֹ לְמַטָּה. וְהִרִי אֵין סִבְלָן וְעֵנוּ בְּאַלְהֵינוּ בְּמִדַּת הַכֶּתֶר שֶׁהוּא תְּכֵלִית הֶרְחָמִים וְלֹא יִכְנָס לְפָנָיו שׁוֹם פָּגָם וְלֹא עוֹן וְלֹא דִין וְלֹא שׁוֹם מִדָּה מוֹנֵעַת מִלְּהַשְׁגִּיחַ וּלְהַשְׁפִּיעַ וּלְהִיטִיב תְּדִיר. כֵּךְ צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁשׁוֹם סִבָּה שֶׁבְּעוֹלָם לֹא תִמְנָעֵהוּ מִלְּהִטִּיב וְשׁוֹם עוֹן אוֹ מַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם בְּלִתִּי הַגּוֹן לֹא יִכְנָס לְפָנָיו כְּדֵי שִׁיעָבְהוּ מִלְּהִיטִיב לְאוֹתָם הַצָּרִיכִים טוֹבָתוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע. וְכֵמוֹ שֶׁהוּא יֵשֵׁב וְזֶן מִקְרָנֵי רִאמִּים וְעַד בִּיצֵי כְּנִים וְאִינוּ מִבְּזָה שׁוֹם בְּרִיָּה שְׂאֵלוֹ יִבְזֶה הַבְּרוּאִים מִפְּנֵי פְחִיתוּתָם לֹא יִתְקִימוּ בְּעוֹלָם אֶפְלוֹ רֶגַע, אֲלֵא מִשְׁגִּיחַ וְנוֹתֵן רַחֲמָיו עַל כָּלֵם. כֵּךְ צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה הָאָדָם מְטִיב לְכָל וְלֹא יִתְבָּזֶה שׁוֹם נִבְרָא לְפָנָיו אֲלֵא אֶפְלוֹ בְּרִיָּה קְלָה שֶׁבְּקָלִים תִּהְיֶה מֵאֵד חֲשׁוּבָה בְּעֵינָיו וְיִתֵּן דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ וְיִיטִיב לְכָל הַמַּצְטָרֵךְ אֶל טוֹבָתוֹ, וְזוֹ מִדָּה תְלוּיָה בְּכֶתֶר בְּסוֹד הָרֹאשׁ דֶּרֶךְ כָּלֵל.

הַשְּׁנִיָּה

מִחֲשַׁבְתּוֹ תִּדְמָה לְמַחֲשַׁבֶּת הַכֶּתֶר. כֵּמוֹ שֶׁאוֹתָהּ הַחֲכָמָה לֹא תִפְסֵק תְּמִיד לַחֲשֹׁב מִחֲשַׁבּוֹת טוֹבוֹת, וְהָרַע לֹא יִכְנָס בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא רַחֲמִים גְּמוּרִים, וְאֵין שָׁם דִּין וְלֹא שׁוֹם קָשִׁי כָּלֵל, כֵּךְ הָאָדָם תְּמִיד תִּהְיֶה מִחֲשַׁבְתּוֹ פְּנוּיָה מִכָּל דֶּבֶר מְכַעֵר. וְכֵמוֹ שֶׁהִיא סוֹד חֲכָמָה תּוֹרָה קְדוּמָה, וְלֹא יִחַסֵּר שָׁם סוֹד תּוֹרָה, כֵּךְ לֹא יִפְגֹּה אֶל שׁוֹם פְּגִיָּה חוּץ מִמַּחֲשַׁבֶּת הַתּוֹרָה וְלַחֲשֹׁב בְּגִדְלוֹת הָאֵל וּפְעֻלוֹתָיו הַטּוֹבוֹת וּלְהִיטִיב וּכְיוּצָא.

כָּלֵלוֹ שֶׁל דֶּבֶר – לֹא יִכְנָס זֶר וּבִטֵּל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וְזוֹ הִיָּתָה מַעֲלַת רַבִּי שֶׁמַּעוֹן וְחִבְרָיו. וְהִנֵּה בְּשֶׁהִפְרִיד רַבִּי יוֹסִי מִחֲשַׁבְתּוֹ מַעֲט, כִּמָּה הוֹכִיחוֹ רַבִּי שֶׁמַּעוֹן בְּזֶהר בְּפָרָשַׁת וַיִּקְהַל:

הַשְּׁלִישִׁית

מִצָּחוֹ לֹא יִהְיֶה בּוֹ קָשִׁי כָּלֵל, אֲלֵא יִדְמָה תְּמִיד לְמִצַּח הָרָצוֹן; שִׁירָצָה אֶת הַכֹּל, אֶפְלוֹ שִׁימְצָא בְּנֵי אָדָם כּוֹעֲסִים יִרְצֵם וְיִשְׁקִיטֵם בְּרָצוֹנוֹ הַטּוֹב, שֶׁכֵּן מִצַּח הָרָצוֹן הוּא תְּמִיד רוֹצֶה וּמִרְצָה הַגְּבוּרוֹת וּמִתְקַנֵּם, אֵף הוּא יִרְצָה הַגְּבוּרִים הַמִּתְגַּבְּרִים כְּעֵסָם, וְהוּא יִנְהַלֵּם בְּרָצוֹן טוֹב וְיִשְׁתַּף שָׁם חֲכָמָה גְּדוּלָּה לְהַשְׁבִּית הַכְּעַס, שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הַגְּבוּל וְיִקְלַקֵּל חֵם וְשָׁלוֹם, וְיַעֲשֶׂה דְּגָמָא לְרָצוֹן הָעֲלִיוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִן הַחֲכָמָה הַנִּפְלְאָה בְּמִצָּחָהּ דַּעְתִּיקָא וּמִשָּׁם מִרְצָה הַכֹּל.

זֶה יִמְשֹׁךְ לַהֲיוֹתוֹ תָּמִיד נֹחַ לְבָרִית, שְׁאֵם מְדוּתָיו קְשׁוֹת מִצַּד אֶחָד עִם בְּנֵי אָדָם, לֹא יִתְרַצוּ מִמֶּנּוּ. זֶה טַעַם הַמִּשְׁנָה כָּל שְׁרוֹת הַבְּרִית נֹחַה הֵימָנוּ, רוּחַ הַמָּקוֹם נֹחַה הֵימָנוּ:

הַרְבִּיעִית

שִׁיחֵיו אֲזָנָיו נוֹטוֹת תָּמִיד לְשִׁמְעַת הַטּוֹב, אֲמָנָם שִׁמְעַת שְׂוֹא אוֹ הַמַּגָּנָה לֹא יִכְנָס בָּהֶם כָּלֹל, בְּדֶרֶךְ שְׁסוּד הָאֲזָנָה הָעֲלִיּוֹנָה אֵין שׁוֹם צַעֲקָת דִּין וְלֹא פָגַם לְשׁוֹן הָרַע נִכְנָס שָׁם, כִּךְ לֹא יֵאָזִין אֶלֶּא הַטּוֹבוֹת וְהַדְּבָרִים הַמוֹעִילִים, וְשֹׁאֵר דְּבָרִים הַמַּגְבִּירִים כַּעַס לֹא יֵאָזִין אֶלִּיהֶם כָּלֹל, וְכִמּוֹ שֶׁהִנָּחַשׁ וְדִבּוּרוֹ וְלִשְׁוֹנוֹ אֵינוֹ נִכְנָס לְמַעַלָּה, כִּךְ לֹא יִכְנָס אֵלָיו שׁוֹם דְּבַר מַגָּנָה. וְהֵינּוּ "לֹא תִשָּׂא שִׁמְעַת שְׂוֹא" ("שְׁמוֹת כֹּג, א) כָּל שֶׁכֵּן שֹׁאֵר הַמַּגָּנָה שְׂוֹא יִכְנָס לְאֲזָנוֹ כָּלֹל, וְלֹא תִהְיֶה קִשְׁבַת אֶלֶּא אֶל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים.

הַחֲמִישִׁית

עֵינָיו לֹא יִסְתַּכֵּל בָּהֶן כָּלֹל בְּשׁוֹם דְּבַר מַגָּנָה. אֲמָנָם תִּהְיֶינָה תָּמִיד פְּקֻחוֹת לַהֲשִׁיגִית וְלִרְחֹם עַל הָאֲמֻלָּלִים כְּפִי כָחוֹ, וְכִשְׂרָאָה בְּצֶרֶת עֲנִי לֹא יַעֲצִים עֵינָיו כָּלֹל, אֶלֶּא יִתְבּוֹנֵן בְּדַעְתּוֹ עָלָיו כְּפִי כָחוֹ וְיַעֲזֹר רַחֲמִים עָלָיו בְּפָנֵי שְׁמִים וּבְפָנֵי הַבְּרִית. וְיִתְרַחֵק מִכָּל הַשְׁגָּחָה רָעָה, בְּדֶרֶךְ שֶׁהָעֵין הָעֲלִיּוֹנָה פְּקוּחָה וּמִסְתַּכֵּלָת מִיד אֶל הַטּוֹב:

הַשְּׁשִׁית

בַּחֲטָמוֹ מַעֲוֹלָם לֹא יִמָּצֵא בּוֹ חֶרֶן אֶף כָּלֹל, אֶלֶּא תָּמִיד בְּאִפּוֹ חַיִּים וְרָצוֹן טוֹב וְאַרְיִכוֹת אֶף, אֲפֹלוֹ לְאוֹתָם שְׂאִינָם הַגּוֹנִים. וְתָמִיד רוּצָה לְמַלְאוֹת רָצוֹן וְלִהְפִּיק כָּל שְׂאֵלָה וְלִהְחִיּוֹת כָּל נִדְבָה, וּמוֹצִיא מַחֲטָמוֹ תָּמִיד מַחִילָת עוֹן (וְהַעֲצָרָת) וְהַעֲבָרָת פֶּשַׁע, וְאֵינוֹ כּוֹעֵס בַּחֲטָא לוֹ, אֶלֶּא מִתְרַצָּה תָּמִיד וְחַפֵּץ חֶסֶד לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְכָל:

הַשְּׁבִיעִית

פָּנָיו תִּהְיֶינָה מְאִירוֹת תָּמִיד וְיִקַּבֵּל כָּל אָדָם בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת, שֶׁכֵּן בְּכֶתֶר עָלְיוֹן נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, טו'): "בְּאוֹר פָּנָיו מִלֶּךְ חַיִּים" וְאֵין שׁוֹם אָדָם וְדִין נִכְנָס שָׁם כָּלֹל, כִּךְ אוֹר פָּנָיו לֹא יִשְׁנָה וְכָל הַמִּסְתַּכֵּל בָּהֶם לֹא יִמָּצֵא אֶלֶּא שְׂמִחָה וְסִבָּר פָּנִים וְשׁוֹם סִבָּה לֹא תִטְרִידָהוּ מִזֶּה כָּלֹל:

הַשְּׁמִינִית

פִּיו לֹא יוֹצִיא אֶלֶּא טוֹבָה, וְגִזְרַת אֲמָרָיו תּוֹרָה וְהַפְקַת רָצוֹן טוֹב תָּמִיד, וְלֹא יוֹצִיא מִפִּיו דְּבַר מַגָּנָה וְלֹא קָלָלָה וְלֹא רָגַז כַּעַס כָּלֹל וְלֹא דְבָרִים בְּטָלִים, וְיִהְיֶה דוֹמָה לְאוֹתוֹ הַפֶּה הָעֲלִיּוֹן שְׂאֵינוֹ נִסְתָּם כָּלֹל, וְלֹא יִמָּנַע טוֹב תָּמִיד, וְלִכֵּן צָרִיךְ שְׂוֹא יַחֲשֶׂה מְלַדְבֵּר טוֹבָה עַל הַכָּל וְלִהְיוֹת מִפִּיו טוֹבָה וּבִרְכָּה תָּמִיד.

הָרִי אֵלֶּה שְׁמֵנֵה מַדּוֹת טוֹבוֹת וְכֵלֶן תַּחַת דָּגֵל הָעֲנוּה שֶׁכֵּלֶן לְמַעַלָּה בְּכֶתֶר בְּאִבְרִים הָעֲלִיּוֹנִים. וּבַעֲת שִׁירְצָה הָאָדָם לְהִתְקַרֵּב לְמַעַלָּה לְהַדְמוּת אֱלֹהֵי לְפֶתַח מְקוֹרֹתָיו אֵל הַתַּחֲתוֹנִים צָרִיךְ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בְּשָׁנֵי פָּרָקִים אֵלּוּ.

מִתִּי צָרִיךְ לְהִתְנַהֵּג בַּמַּדּוֹת הַכֶּתֶר

אֲמֵנָּה יִדְעֵנוּ שְׂאִי אִפְשָׁר לְהִתְנַהֵּג בְּאֵלּוּ הַמַּדּוֹת תָּמִיד, מִפְּנֵי שִׁישׁ מַדּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהֵן מֵהַגְבוּרוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת, כְּאֲשֶׁר נִבְאָר. אָבֵל יֵשׁ יָמִים יְדוּעִים שְׂאִין הַגְבוּרוֹת פּוֹעֲלוֹת וְאִין בְּנֵי אָדָם צָרִיכִים אֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁהַכֶּתֶר שׁוֹלֵט בָּהֶם, אוֹ שְׁעוֹת שֶׁהַכֶּתֶר מִתְבַּקֵּשׁ, אוֹ צָרִיךְ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל אֵלֶּה הַמַּדּוֹת שְׁזֻכְרָנוּ.

אֲמֵנָּה שְׂאֵר הַמַּדּוֹת עִם הַיּוֹת שֶׁהֵם צָרִיךְ עֲבוּדָה בְּשַׁעֲתָן, אִין עֵת עֵתָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, מִפְּנֵי שְׂאֹר הַכֶּתֶר מִבְּטָלָן. וְכֵךְ הוּא לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן הַמַּדּוֹת הַקְּשׁוֹת, כְּגוֹן שֶׁבַת שֶׁהָעוֹלָם מִתְתַּקֵּן בְּסוּד עֲנֵג וְאִין דְּנִין בְּשַׁבָּת, אוֹ יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּדּוֹת אֵלּוּ כֵּלֶן, כְּדִי לְפֶתַח הַמְּקוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. שְׂאֵלּוּ יִכּוֹן בְּכּוֹנֶתוֹ אֵל אוֹרוֹת הַכֶּתֶר בְּתַפְלוּתוֹ וְהוּא יַפְעֵל בְּפַעֲלוּתוֹ בַּהֶפֶךְ, הֵיאֵךְ יִפְתַּח מְקוֹר הַכֶּתֶר, וְהָרִי הוּא דוֹחֵהוּ מִמֶּשׁ בְּמַעֲשָׂיו. וְהָרִי הַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, אִם הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מַגְבִּירוֹת הַדִּינִים הַקְּדוּשִׁים וְהַכַּעַס, הַקְּדוּשׁ לֹא יִשְׁרָה הַכֶּתֶר בָּהֶן, אִם הָאָדָם יַגְבִּיר הַכַּעַס הַחִיצוֹנִי אֲפֹלוּ יִהְיֶה לְשֵׁם שְׁמִים, כָּל שֶׁכֵּן שְׁלֹא יִשְׁרָה הַכֶּתֶר וְאוֹרוֹ עָלָיו. וְמָה גַּם שֶׁהוּא בָּא לְעוֹרְרוֹ עַל הַמַּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וְהֵן אוֹמְרוֹת כְּמָה עֲזוּת פָּנִים יֵשׁ בּוֹ, אִין אוֹר הַכֶּתֶר מִתְגַּלֶּה בְּנוֹ, מִפְּנֵי דִינָּה הַקְּדוּשׁ וְהַטְּהוֹר, וְהוּא רוֹצֵה לְגַלּוֹתוֹ מִלֹּא כַּעַס וּפַעֲלוֹת מְגִנוֹת חֲצוֹנוֹת.

לְכֵךְ צָרִיךְ הָאָדָם בְּיָמִים טוֹבִים וּבְשַׁבָּתוֹת וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים וּבְשַׁעֲת הַתַּפְּלָה וּשְׁעוֹת עֶסֶק הַתּוֹרָה שְׂאִינֶן שְׁעוֹת הַגְבוּרוֹת, אֵלֶּה שְׁעוֹת גְּלוּי הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, לְכוֹנֵן דַּעוּתוֹ בַּמַּדּוֹת הָאֵלּוּ כֵּלֶן. וְשְׂאֵר שְׁעוֹת יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּדּוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת לְעֲבוּדַת ה', לֹא הַמְּגַנֶּה מִהֶן, שְׂאִין לוֹ עֵת לְשִׁלוֹט בְּאָדָם אֵלֶּה לְרַעְתּוֹ, כְּאֲשֶׁר נִבְאָר. וְאוֹ כְּאֲשֶׁר יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּדּוֹת אֵלּוּ יִהְיֶה נִכּוֹן וּבְטוֹחַ שִׁיפְתַּח הַמְּקוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַרְגִּיל עֲצָמוֹ בְּאֵלּוּ הַמַּדּוֹת מְעַט מְעַט, וְהַעֲקֵרִית שִׁיתַּפֵּס, שֶׁהִיא מִפְּתַח הַכָּל – הָעֲנוּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רֹאשׁ לְכֵלֶן, בְּחִינָה רִאשׁוֹנָה בְּכֶתֶר, וְתַחֲתֶיהָ יִכְלַל הַכָּל.

וְהִנֵּה עֵיקַר הָעֲנוּה הוּא שְׂלֹא יִמָּצֵא בְּעֲצָמוֹ עֶרֶךְ כָּלֵל, אֵלֶּה יַחֲשֵׁב שֶׁהוּא הָאִין, וּכְמֵאֲמַר הָעֲנִי (שְׁמוֹת טז, ז'): "וְנִחַנְנוּ מָה כִּי תִלְיֵנוּ עָלֵינוּ". עַד שִׁיְהִיָּה הוּא בְּעִינָיו הַבְּרִיָּה הַשְּׁפֵלָה שֶׁבְּכָל הַנִּבְרָאִים, וּבְזוּי וּמֵאוּס מְאֹד. וְכְּאֲשֶׁר יִיגַע תָּמִיד לְהַשִּׁיג הַמַּדָּה הַזֹּאת, כָּל שְׂאֵר הַמַּדּוֹת נִגְרָרוֹת אַחֲרֶיהָ. שֶׁהָרִי הַכֶּתֶר הַמַּדָּה הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר בּוֹ, שְׁנִדָּאָה עֲצָמוֹ לְאִין לְפָנֵי מַאֲצִילוֹ, כֵּךְ יִשִּׁים הָאָדָם עֲצָמוֹ אִין מִמֶּשׁ, וְיַחֲשֵׁב הָעֲדָרוֹ טוֹב מְאֹד מִן הַמַּצִּיאוֹת, וּבְזָה יִהְיֶה לְנִכְח הַמַּבְזִּים אוֹתוֹ בְּאֵלּוּ הַדִּין עֲמָהֶם, וְהוּא הַנִּבְזָה אֲשֶׁר עָלָיו הָאֲשָׁם, וְזוֹ תִּהְיֶה סִפְת קִנְיֵן הַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת:

עצות להרגיל עצמו בענוה

וְאֲנִי מִצְאָתִי תְרוּפָה לְהַרְגִיל הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּדְבָרִים אֱלוֹ מְעַט מְעַט, אֲפֹשֶׁר שִׁיתְרַפֶּה בָּהּ מִחֲלֵי הַגָּאוּהַ וְיִכְנַס בְּשַׁעְרֵי הָעֲנוּהַ וְהוּא תַחֲבֹשֶׁת הַנַּעֲשָׂה מִשְׁלֹשָׁה סָמִים:

הַאֲחַת

שִׁירְגִיל עֲצֻמוֹ לִהְיוֹת בּוֹרַח מִהַכְבוֹד כָּל מָה שְׂיוֹכֵל. שָׂאֵם יִתְנַהֵג שִׂיכְבְּדוּהוּ בְּנֵי אָדָם, יִתְלַמֵּד בָּהֶם עַל צַד הַגָּאוּהַ, וְיִתְרַצֶּה הַטָּבַע תָּמִיד בְּכָךְ, וּבִקְשֵׁי יוֹכֵל לְהִרְפֹּא.

הַשְּׁנִיָּה

שִׁירְגִיל מַחֲשַׁבְתּוֹ לִרְאוֹת בְּבִזְיוֹנוֹ, וַיֹּאמֶר, עִם הָיִוֹת שְׂבָנֵי אָדָם אֵינֶם יוֹדְעִים אֶת גְּרִיעוֹתַי מִה לִּי מִזֶּה, וְכִי אֲנִי אֵינִי מִכִּיר בְּעֲצָמִי שְׂאֵנִי נִבְזָה בְּכָךְ וְכָךְ, אִם בְּהַעֲדֵר הַיָּדִיעָה וְחִלְשֵׁת הַיָּכֹלֶת וּבִזְיוֹן הַמַּאֲכָל וְהַפֶּרֶשׁ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְכִיּוֹצֵא, עַד שִׁיְהִיָּה נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמָּאֵס.

הַשְּׁלִישִׁית

שִׁיחֲשַׁב עַל עֲוֹנָתָיו תָּמִיד וְיִרְצֶה בְּטָהֳרָה וְתוֹכַחַת וְיִסּוּרִים, וַיֹּאמֶר, מִה הֵם הַיִּסּוּרִין הַיּוֹתֵר טוֹבִים שֶׁבְּעוֹלָם שְׁלֵא יִטְרִידוּנִי מִעֲבוּדַת ה', אֵין חָבִיב בְּכֻלָּם מֵאֱלוֹ שִׁיִּחְרְפוּהוּ וְיִבְזֶהוּ וְיַגְדִּיפוּהוּ, שֶׁהָרִי לֹא יִמָּנְעוּ מִמֶּנּוּ כַּחַז וְאֵנוּ בְּחֻלָּאִים, וְלֹא יִמָּנְעוּ אֲכִילָתוֹ וּמִלְבוּשׁוֹ, וְלֹא יִמָּנְעוּ חַיּוֹ וְחַיֵּי בָנָיו בְּמִיתָה. אִם בֶּן מִמָּשׁ יַחְפֹּץ בָּהֶם וַיֹּאמֶר מִה לִּי לְהַתְעַנּוֹת לְהַסְתַּגֵּף בְּשָׂקִים וּבְמַלְקוֹת הַמַּחֲלָשִׁים כַּחַז מִעֲבוּדַת ה' וְאֲנִי לֹקַח אֹתָם בְּיָדִי, יוֹתֵר טוֹב אֶסְתַּגֵּף בְּבִזְיוֹן בְּנֵי אָדָם וְחִרְפָתָם לִי, וְלֹא יִסּוּר כַּחַז וְלֹא יַחֲלֹשׁ. וּבִזָּה כְּשִׁיבָאוּ הָעֲלִבוֹנוֹת עָלָיו יִשְׁמַח בָּהֶם, וְאִדְרָבָה יַחְפֹּץ בָּהֶם. וַיַּעֲשֶׂה מִשְׁלֹשֶׁת סָמִים אֱלוֹ תַחֲבֹשֶׁת לְלִבּוֹ וַיִּתְלַמֵּד בָּזָה כָּל יָמָיו.

עצות נוספות להתרגל לענוה

וְעוֹד מִצְאָתִי מִשְׁקָה טוֹב מְאֹד אֲבָל לֹא יוֹעִיל הַמִּשְׁקָה כָּל כָּךְ כִּמוֹ שִׁיּוֹעִיל אַחֵר תַּחֲבֹשֶׁת הַנִּזְכָּר לְעִיל, וְהוּא שִׁירְגִיל עֲצֻמוֹ בְּשָׁנֵי דְבָרִים:

הָאֶחָד

הוא לכבד כל הנבראים כלם, אחר שיכיר מעלת הבורא אשר יצר האדם בחכמה, וכן כל הנבראים חכמת היוצר בהם, ויראה בעצמו שהרי הם נכבדים מאד מאד, שנטפל יוצר הכל החכם הנעלה על כל בבריאתם, ואלו יבזה אותם חס ושלום נוגע בכבוד יוצרם. והרי זה ידמה אל חכם צורף, עשה כלי בחכמה גדולה והראה מעשהו אל בני אדם, והתחיל אחד מהם לגנותו ולבזותו, כמה יגיע מהכעס אל החכם ההוא מפני שמבזין חכמתו בהיותם מבזים מעשה ידיו. ואף הקדוש ברוך הוא ירע בעיניו אם יבז שום בריה מבריותיו, וזה שכתוב (תהלים קד, כד) : "מֶה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיהָ ה'". "לא אמר "גדלו" אלא "רבו" לשון "רב ביתו" "אסתר א, ח) חשובים מאד", כלם בחכמה עשית, "ואחר שנטפלה חכמתך בהם רבו וגדלו מעשיך, וראוי לאדם להתבונן מתוכם חכמה, לא בזיון.

השני

ירגיל עצמו להכניס אהבת בני אדם בלבו, ואפילו הרשעים, כאלו היו אחיו ויתר מזה, עד שיקבע בלבו אהבת בני אדם כלם, ואפילו הרשעים יאהב אותם בלבו, ויאמר, מי יתן ויהיו אלו צדיקים שבים בתשובה ויהיו כלם גדולים ורצויים למקום. כמאמר אוהב נאמן לכל ישראל, אמר (במדבר יא, כט) : "וּמִי יִתֵּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים וְגו', "ויבמה יאהב, בהיותו מזכיר במחשבתו טובות אשר בהם, ויכסה מומם ולא יסתכל בנגעיהם אלא במדות הטובות אשר בהם. ויאמר בלבו, אלו היה העני המאוס הזה בעל ממון רב כמה הייתי שמח בחברתו, כמו שאני שמח בחברת פלוני. והרי זה, אלו ילבישוהו הלבושים הנאים כמו פלוני הרי אין בינו לבינו הבדל, אם כן למה יעדר כבודו בעיני, והרי בעיני ה' חשוב ממני, שהוא נגוע מדכה עני ויסורים ומנקה מעון, ולמה אשנא מי שהקדוש ברוך הוא אוהב, ובזה יהיה לבבו פנה אל צד הטוב ומרגיל עצמו לחשב בכל מדות טובות שזכרנו.

פרק ג

האיך ירגיל האדם עצמו במדת החכמה

הנה החכמה העליונה פרושה על כל הנמצאים כלם, עם היותה נעלמת ונשגבה מאד, ועליה נאמר (תהלים קד, כד) : "מֶה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיהָ ה' כָּלם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ". "כך ראוי

תוֹבוֹר דְּבוּרָה – רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדוֹבֵרוֹ

לְאָדָם שֶׁתְּהִי חֻכְמָתוֹ מְצוּיָה בְּכָל וְיִהְיֶה מְלַמֵּד לְהוֹעִיל לְבָנֵי אָדָם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִי כְחוֹ בָּל מַה שְּׁיֻכַּל לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו מִחֻכְמָתוֹ יִשְׁפִּיעֵהוּ וְלֹא תִטְרִידוּהוּ סִבָּה בְּלָל.

שְׁנֵי פָנִים לְחֻכְמָה

וְהִנֵּה אֵל הַחֻכְמָה שְׁנֵי פָנִים:

הַפֶּן הָעֲלִיּוֹן הַפּוֹנֶה אֶל הַכֶּתֶר

וְאֵין אֹתָם הַפָּנִים מְסֻתָּכִים לְמַטָּה אֲלָא מְקַבְּלִים מִלְמַעְלָה.

הַפֶּן הַשְּׁנִי הַתַּחְתּוֹן פּוֹנֶה לְמַטָּה

לְהַשְׁגִּיחַ בְּסִפּוּרֹת שֶׁהֵיא מְתַפְשֶׁטֶת בְּחֻכְמָתָהּ אֵלֵיהֶם.

כִּךְ יִהְיֶה אֵל הָאָדָם שְׁנֵי פָנִים:

הַפֶּן הָרֵאשׁוֹן

הוּא הַתְּבוּדָּוּתוֹ בְּקוֹנוֹ כִּדְּי לְהוֹסִיף בְּחֻכְמָתוֹ וּלְתַקְּנָהּ.

הַשְּׁנִי

לְלַמֵּד בְּנֵי אָדָם מֵאוֹתָהּ חֻכְמָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְׁפִּיעַ עָלָיו.

וְכִמוֹ שֶׁהַחֻכְמָה מְשַׁפְּעֶת אֶל כָּל סִפְיָה וְסִפְיָה בְּפִי שְׁעוּרָה וְצִרְכָּה, בֵּן יִשְׁפִּיעַ בְּכָל אָדָם בְּפִי שְׁעוּר שֶׁכָּלוּ אֲשֶׁר יֻכַּל שְׂאֵת וְהִנְאוֹת אֵלָיו וְצִרְכּוֹ. וְיִשְׁמַר מִלִּתֵּת יוֹתֵר מִשְׁעוּר שֶׁכָּל הַמְשַׁפֵּעַ, שְׁלֹא תִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ תַקְלָה, שֶׁכֵּן הַסִּפְיָה הָעֲלִיּוֹנָה אֵינָה מוֹסֶפֶת עַל הַשְׁעוּר הַמִּגְבֵּל בְּמַקְבָּל.

הַשְּׁנִי עַל צִרְכֵי אֲחֵרִים

וְעוֹד מִדֶּרֶךְ הַחֻכְמָה לְהִיוֹתָהּ מְשַׁגְּחַת עַל כָּל הַמְצִיאוֹת מִפָּנֵי שֶׁהֵיא הַמְחַשְּׁבָה הַחוֹשֶׁבֶת עַל כָּל הַנִּמְצָאוֹת וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר (שְׁעִיָּה נה, ח''): **כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֶיכֶם, וְכִתִּיב (שְׁמוּאֵל ב יד, יד''): (וְנִחַשְׁבַּת מַחְשְׁבוֹת לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח "וְכִתִּיב (ירמיה כט, יא''): (כִּי אֲנֹכִי יִדְעֹתִי אֶת הַמַּחְשְׁבֹת אֲשֶׁר אָנִי חוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל מַחְשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא רָעָה לָתֵת לָכֶם אַחֲרֵית תִּקְוָה. "כִּךְ צִרְיָה הָאָדָם לְהִיוֹת עֵינָיו פְּקֻחוֹת עַל הַנִּהְגָּת עִם ה' לְהוֹעִילָם, וּמַחְשְׁבוֹתָיו תִּהְיֶינָה לְקָרֵב הַנִּדְחִים וּלְחַשֵּׁב עֲלֵיהֶם מַחְשְׁבוֹת טוֹבוֹת, כִּמוֹ שֶׁהַשֶּׁכֶל חֹשֵׁב תוֹעֵלֶת הַנִּמְצָא כָּלוּ, כִּךְ יִחַשֵׁב הוּא תוֹעֵלֶת**

תוֹמַר דְּבוּרָה – רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדוּבְרוֹ

הַחֲבֵרִים וַיִּתְּנֵעַן עֲצוֹת טוֹבוֹת עִם ה' וְעַם עָמּוֹ בְּפֶרֶט וּבְכָלֵל, וַהֲיִצֵּא מִהֶנְהֶגְהָ הַטּוֹבָה יִנְהַלְהוּ אֶל הַהֶנְהֶגְהָ הַיִּשְׁרָה וַיְהִי לֹא כִּמוֹ שֶׁכָּל וּמַחֲשָׁבָה לְנִהְגּוֹ וּלְנִהְלֹ אֶל הַמִּנְהֶג הַטּוֹב וַהֲיִשֶׁר, כִּמַּחֲשָׁבָה הָעֲלִינָה הַמִּיִּשְׁרָת הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן.

לְהַשְׁפִּיעַ חַיִּים

וְעוֹד הַחֲכָמָה תַּחֲיָה הַכֹּל כְּדִכְתִּיב (קֹהֶלֶת ז, יב): וְהַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֲלִיָּה "כֵּךְ יִהְיֶה הוּא מוֹרָה חַיִּים לְכָל הָעוֹלָם וְגוֹרֵם לָהֶם חַיִּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא וּמַמְצִיא לָהֶם חַיִּים. זֶה הַכָּלֵל יִהְיֶה נוֹבֵעַ חַיִּים לְכָל.

לְהִיּוֹת כִּמוֹ אָב

וְעוֹד הַחֲכָמָה אָב לְכָל הַנִּמְצָאוֹת כְּדִכְתִּיב (תְּהִלִּים קד, כד): מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיָהּ ה' כָּלֵם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ "וְהֵן חַיִּים וּמִתְקִימִים מִשָּׁם, כֵּךְ יִהְיֶה הוּא אָב לְכָל יִצְוֵיוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא" וְלִישְׂרָאֵל, עֶקֶר שֶׁהֵם הַנִּשְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָאֲצִלוֹת מִשָּׁם, וַיִּבְקֹשׁ תָּמִיד רַחֲמִים וּבִרְכָּה לְעוֹלָם, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאָב הָעֲלִיּוֹן רַחֲמָן עַל בְּרוּאָיו וַיְהִי תָּמִיד מִתְפַּלֵּל בְּצִרְת הַמִּצְרִים כְּאֵלֹ הָיוּ בָּנָיו מִמֶּשׁ וּכְאֵלֹ הוּא יִצְרֵם, שֶׁזֶהוּ רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן (בְּמִדְבָּר יא, יב): הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי תֹאמַר אֵלֵי שָׂאֵהוּ בְּחִיקָךְ, "וּבִזֵּה יִשָּׂא אֶת כָּל עַם ה' כְּאִשֶּׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק, בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים, וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא, עֲלוֹת יִנְהַל, הַנִּכְחָדוֹת יִפְקֹד, הַנֶּעֱר יִבְקֹשׁ, הַנִּשְׁבָּרֶת יִרְפֹּא, הַנִּנְצָבָה יִכְלֹל, הָאֲבֹדוֹת יַחְזִיר. וִירַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל וְיִשָּׂא בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת מִשָּׂאֵם כְּאִב הַרְחָמָן הָעֲלִיּוֹן הַסּוֹבֵל כָּל, וְלֹא יִבּוֹל וְלֹא יִתְעַלֵּם וְלֹא יִקּוּץ, וַיִּנְהַל לְכָל אֶחָד כְּפִי צָרָתוֹ.

אֵלֹ הֵן מְדוּת הַחֲכָמָה אָב רַחֲמָן עַל בָּנָיו:

לְרַחֵם עַל כָּל הַנִּבְרָאִים

עוֹד צָרִיךְ לְהִיּוֹת רַחֲמָיו פְּרוּשִׁים עַל כָּל הַנִּבְרָאִים, לֹא יִבְזֶם וְלֹא יֵאבֹדֵם. שֶׁהִרִי הַחֲכָמָה הָעֲלִינָה הִיא פְּרוּשָׁה עַל כָּל הַנִּבְרָאִים דּוֹמֵם וְצוֹמֵחַ וְחַי וּמְדַבֵּר. וּמִטַּעַם זֶה הַזֶּהֲרֵנוּ מִבּוֹאֵי אוֹכְלִים. וְעַל דָּבָר זֶה רָאוּ, שֶׁכִּמוֹ שֶׁהַחֲכָמָה הָעֲלִינָה אֵינָה מְבִיָּה שׁוֹם נִמְצָא וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה מִשָּׁם כְּדִכְתִּיב "כָּלֵם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ", בֵּן יִהְיֶה רַחֲמֵי הָאָדָם עַל כָּל מַעֲשָׂיו יִתְבָּרֵךְ. וּמִטַּעַם זֶה הִיָּה עֲנֵשׁ רַבִּינוֹ הַקְּדוֹשׁ עַל יְדֵי שֶׁלֹּא חָס עַל בֶּן הַבָּקָר שֶׁהִיָּה מִתְחַבֵּא אֲצִלּוֹ וְאָמַר לוֹ "זִיל לְכֵךְ נּוֹצֵרֶת" (בָּבָא מְצִיעָא פה). בָּאוּ לוֹ יְסוּדִין, שֶׁהֵם מַצֵּד הַדִּין שֶׁהִרִי הַרְחָמִים מְגַנִּים עַל הַדִּין, וְכִאֲשֶׁר רַחֵם עַל הַחֲלָדָה וְאָמַר "רַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו" כְּתִיב, נִצּוֹל מִן הַדִּין מִפְּנֵי שֶׁפָּרַשׁ אֹר הַחֲכָמָה עָלָיו וְנִסְתַּלְקוּ הַיְסוּדִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לֹא יִבְזֶה בְּשׁוֹם נִמְצָא מִן הַנִּמְצָאִים שֶׁכָּלֵם בְּחֲכָמָה וְלֹא יַעֲקֹר הַצּוֹמֵחַ אֶלֶּא לְצָרָתוֹ, וְלֹא יִמִּית הַבַּעַל חַי אֶלֶּא לְצוּרָתוֹ, וַיִּבְרַר לָהֶם מִיתָה יְפָה בְּסִפִּין בְּדוּקָה לְרַחֵם כָּל מַה שֶׁאִפְשָׁר.

זֶה הַפֶּלֶל: הַחֲמִלָה עַל כָּל הַנִּמְצָאִים שְׁלֹא לְחַבֵּלם תְּלוּיָהּ בַּחֲכָמָה, זוּלָתִי לְהַעֲלוֹתָם מִמַּעַלָּה אֶל מַעַלָּה, מִצֹּמֶמֶח לְחִי, מִחֵי לְמַדְבָּר שְׁאֵז מִתֵּר לְעֶקֶר הַצֹּמֶח וּלְהַמִּית הַחֵי – לְחֹב עַל מְנַת לְזָכוֹת:

פָּרָק ד

הַיֵּיד יִרְגִּיל הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּמַדַּת הַבִּינָה

בִּינָה הִיא תְּשׁוּבָה

וְהוּא לְשׁוּב בְּתְּשׁוּבָה שְׁאִין דְּבַר חָשׁוּב כְּמוֹהָ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתְקַנֶּת כָּל פֶּגֶם, וְכִמוֹ שְׁדִּירָךְ הַבִּינָה לְמַתֵּק כָּל הַדִּינִים וּלְבַטֵּל מְרִירוֹתָם, כִּי הָאָדָם יֵשׁוּב בְּתְּשׁוּבָה וַיִּתְקַן כָּל פֶּגֶם. וְיִמִּי שֶׁמִּהֲרָהֶר תְּשׁוּבָה כָּל יָמָיו גֹּרֵם שֶׁתֹּאִיר הַבִּינָה בְּכָל יָמָיו וְנִמְצָאוּ כָּל יָמָיו בְּתְּשׁוּבָה דִּהְיִנוּ לְכָלֵּל עֲצֻמוֹ בְּבִינָה שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה וַיְמִי חֵיוֹ מְעַטְרִים בְּסוּד הַתְּשׁוּבָה הָעֲלִיוֹנָה. וְרֹאֶה כִּי כְּמוֹ שֶׁהַתְּשׁוּבָה יֵשׁ בָּהּ שֶׁרֶשׁ כָּל הַנִּמְצָאוֹת בְּסוּד הַיּוֹבֵל וְהָרִי שֶׁרֶשׁ הַחֲצוֹנִים סוּד נִהַר דִּינוֹר הַנִּכְלָל בְּקִדְשָׁהּ בְּסוּד הַגְּבוּרוֹת נִשְׁרֵשׁ שֵׁם וַיִּתְפַּשֵּׁט מִשֵּׁם וַיִּקְרָא הַתְּפֻשָּׁטוֹת חֲרוֹן אָף וּבְסוּד "וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ" (בְּרֵאשִׁית ח, כא) וַיִּחְזֹר הַהַתְּפֻשָּׁטוֹת הַהוּא אֶל מְקוֹרוֹ וַיִּמְתְּקוּ הַדִּינִים וַיִּשְׁקֹט הַחֲרוֹן וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה, כִּי הָאָדָם בְּסוּד תְּשׁוּבָתוֹ עוֹשֶׂה סוּד זֶה.

הַתְּשׁוּבָה טוֹבָה גַּם לָרַע

שְׁלֹא תֵּאֵמַר שֶׁהַתְּשׁוּבָה טוֹבָה לְחַלֵּק הַקִּדְשָׁה שְׁבָאָדָם, אֲלֵא גַם לְחַלֵּק הָרַע שָׁבוּ, מִתְּמַתֵּק בְּעֵין הַמֶּדָה הַזֹּאת. תִּדְעַ שֶׁהָרִי קִין רַע הָיָה וּמִנְחָשׁ הָיָה וְנֵאמַר לוֹ (שֵׁם ד, ז') "הֲלֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת" אֵל תַּחֲשַׁב מִפְּנֵי שֶׁאֵתָה מִצַּד הָרַע שְׁאִין לָךְ תִּקְנָה, זֶה שֶׁקֶר. הֲלֹא אִם תִּיטִיב וְתִשְׁרִישׁ עֲצֻמָּךְ בְּסוּד הַתְּשׁוּבָה שְׁאֵם תִּסְתַּלֵּק שֵׁם בְּסוּד הַטוֹב הַמִּשְׁרֵשׁ שֵׁם שְׁכָל מֵר עֲלִיּוֹן שֶׁרֶשׁוֹ מֵתוֹק וַיְכּוֹל לְכַנֵּס דֶּרֶךְ שֶׁרֶשׁוֹ וּלְהַטִּיב עֲצֻמוֹ, וְלִזֶּה הַפְּעֻלוֹת עֲצֻמָּן מִטִּיב הָאָדָם וַיְזַדְּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ בְּזִכְיוֹת, כִּי הִנֵּה אֹתָם הַפְּעֻלוֹת שֶׁעָשָׂה הָיוּ מְקַטְרָגוֹת מְסַטְרָא דְּשִׁמְאָלָא, שֶׁב בְּתְּשׁוּבָה שְׁלָמָה, הָרִי מְכַנֵּס וּמִשְׁרִישׁ אוֹתָן הַפְּעֻלוֹת לְמַעַלָּה וְכָל אֹתָם הַמְּקַטְרָגִים אֵינָם מִתְּבַטְּלִים אֲלֵא מִטִּיבִין עֲצֻמָּן וּמִשְׁתַּרְשִׁים בְּקִדְשָׁה בְּעֵין הַטִּבֵּת קִין, וְהָרִי אִם קִין שֶׁב בְּתְּשׁוּבָה וְנִתְקַן הִנֵּה זֶדוֹן אָדָם הָרֵאשׁוֹן שָׁבוּ הוֹלִיד אֶת קִין – קִינָא דְּמִסְאָבוּתָא, הָיָה נִחָשׁ לוֹ זָכוֹת, בְּסוּד "בְּרָא מְזִכָּה אָבָא" (סִנְהֶדְרִין קד). אֲמַנְס לֹא רָצָה לְשׁוּב, וּלְכַךְ כָּל סְטְרָא דְּשִׁמְאָלָא נִמְשָׁךְ מִשֵּׁם, וְכָל עֲנָפֵיו עֲתִידִין לְהִתְמַתֵּק וְהֵם שָׁבִים וּמִתְמַתְּקִים, וְהִינוּ מִמֶּשׁ מִן הַטַּעַם שֶׁפִּרְשָׁנוּ, שֶׁהָאָדָם מִשְׁרִישׁ

בְּעֶצְמוֹ סוּד הָרַע וּמִמֶּתְקוֹ וּמִכִּנְיֵסוֹ אֶל הַטּוֹב. לְפִיכֶךָ הָאָדָם מְטַהֵר יֵצֶר הָרַע וּמִכִּנְיֵסוֹ אֶל הַטּוֹב וְהוּא מְשַׁתְּרֵשׁ בְּקִדְשָׁהּ לְמַעַלָּה.

וְזוֹ הִיא מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁהָאָדָם יִתְנַהֵג בָּהּ, צָרִיךְ שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם יִהְרַהֵר בָּהּ וַיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּצַד מֵהַ כְּדֵי שִׁיחִיו כָּל יָמָיו בַּתְּשׁוּבָה.

פָּרָק ה'

פִּיצוּד יִרְגִיל הָאָדָם עֶצְמוֹ בְּמִדַּת הַחֶסֶד

הַעֲקָר – אֶהְבֵּת ה'

עֵיקַר בְּנִיַּסַּת הָאָדָם אֶל סוּד הַחֶסֶד הוּא לְאַהֵב אֶת ה' תְּכַלִּית אֶהְבָּה שְׁלֵא יִנִּיחַ עֲבוּדָתוֹ לְשׁוֹם סִבָּה מִפְּנֵי שְׂאִין דְּבַר נְאֻהָב אֶצְלוֹ כָּלֹל לְעֶרֶךְ אֶהְבָּתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְלִזֶּה יִתְקַן תַּחֲלָה צָרִכִּי עֲבוּדָתוֹ וְאַחֲרֵי כֵן הַמּוֹתֵר יִהְיֶה לְשֹׂאֵר הַצָּרִכִּים, וְתִהְיֶה הָאֶהְבָּה הַזֹּאת תִּקְוָעָה בְּלִבּוֹ בֵּין יִקְבַּל טוֹבוֹת מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבֵין יִקְבַּל יְסוּרִין וְתוֹכָחוֹת יַחֲשָׁבִים לְאֶהְבָּה לוֹ בְּדִכְתִּיב (מִשְׁלֵי כו, ו') (:נְאֻמָּנִים פָּצְעֵי אוֹהֵב, "וּבְדִכְתִּיב (דְּבָרִים ו, ה) (: "וּבְכָל מְאֻדָּךְ "וּפִרְשׁוֹ (בְּרִכּוֹת נד"). בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה וְכו'") בְּדֵי לְכַלֵּל כָּל הַמִּדּוֹת בַּחֶסֶד וּנְמַצָּא סוּד הַנִּהְגָּתוֹ מִהַמְּלָכוֹת וְעַם הַיּוֹת שֶׁהִיא פּוֹעֵלֶת דִּין הִיא קְשׁוּרָה בַּחֶסֶד, וְהֵינּוּ מִדַּת נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה שֶׁהִיא אוֹמֵר "גַּם זֶה לְטוֹבָה", רָצָה לְקַשֵּׁרָה תָּמִיד בְּצַד הַחֶסֶד הַנִּקְרָא טוֹב וְהִיא אוֹמֵר גַּם זֶה שֶׁנִּרְאָה שֶׁהִיא בְּשִׁמְאֵל קְשׁוּרָה בְּגִבּוּרָה אֵינּוּ אֶלָּא לְטוֹבָה הִיא קְשׁוּרָה בַּחֶסֶד וְהִיא שֵׁם דַּעְתּוֹ אֶל צַד הַטּוֹב בְּמִדָּה הַהִיא וּמִסְתִּיר דִּינִיָּה. וְזוֹ הִיא הַנִּהְגָּה גְּדוּלָּה לְהַקְשֵׁר בַּחֶסֶד תָּמִיד.

וּבִתְקוּנֵים פִּרְשׁוֹ (בַּתְּקוּדָמָה") אֵיזָה חֶסֶד חֶסֶד הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ". לְפִי שְׁגִמִּילוֹת חֶסֶדִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה בַּתְּחִתּוֹנִים צָרִיךְ שִׁיכּוֹן בָּהּ הַתְּקוּן הָעֲלִיּוֹן דְּגִמְתּוֹ, וְהוּא שְׁגוּמֵל חֶסֶד עִם קוֹנוֹ.

מִהַחֶסֶד בְּבִנְיַ אָדָם יִלְמַד הַחֶסֶד עִם קוֹנוֹ

וְעַתָּה צָרִיךְ לְדַעַת כַּמָּה הֵן מִדּוֹת גִּמְלּוֹת חֶסֶדִים בְּבִנְיַ אָדָם, וְכֻלָּם יַעֲשֶׂה עִם קוֹנוֹ לְמַעַלָּה אִם יִרְצֶה לְקַנּוֹת מִדַּת הַחֶסֶד, וְלִזֶּה נֹאמֵר כִּי מִדּוֹת גִּמְלּוֹת חֶסֶדִים הֵם אֵלּוּ:

רֵאשׁוֹנָה

בְּלִדַת הָאָדָם צָרִיךְ לְגַמֵּל עִמּוֹ כָּל תְּקוּן לְמִזּוֹנוֹ.

אִם בֶּן יַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ עֵת לִדְת הַבֵּינָה – הַתַּפְאֶרֶת. וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ מֵצַד הַדִּין חֵס וְשָׁלוֹם, יֵצֵא הַתַּפְאֶרֶת לְצַד הַגְּבוּרוֹת וּלְדַתָּהּ בְּקִשִּׁי, צָרִיךְ לְתַקֵּן שֶׁם כָּל הָאִפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה לִדְת הַתַּפְאֶרֶת לְצַד הַיָּמִין כְּדִי שִׁיֵּצֵא הַיּוֹלֵד בְּלִי מוֹם כָּלָל בְּדֹאמְרִינֵן "וְתוֹצִיא לְאוֹר מִשְׁפָּטֵינוּ קְדוֹשׁ" דִּהְיִנוּ שִׁיֵּצִיא הַתַּפְאֶרֶת מִשְׁפָּט לְצַד הָאוֹר שֶׁהוּא הַיָּמִין וַיְהִי קְדוֹשׁ וְנִבְדָּל מִן הַגְּבוּרוֹת, וּבָזֶה נִכְלָל הַיּוֹתוֹ מִכּוֹן בְּמַעֲשָׂיו לְקוֹשְׁרוֹ תָּמִיד בְּחֶסֶד וּלְהוֹצִיא מִן הַבֵּינָה בְּצַד הַחֶסֶד וְאֵז יֵצֵא הַיּוֹלֵד מֵאֲרֵז וּמִלְבָּן וּבְמַעַט בָּזֶה נִכְלָל כָּל אֲזָהָרָה שֶׁבַתּוֹרָה כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲזְרוּ הַגְּבוּרוֹת תַּגְבִּירֵת הַדִּינִים שֶׁם וַיְהִי קִשִּׁי בְּלִדְתָּהּ חֵס וְשָׁלוֹם.

שְׁנִיָּה

לְמוֹל אֶת הַיּוֹלֵד הֵינּוּ לַעֲשׂוֹת בְּתַקוּנֵי מִצּוֹתָיו.

שֶׁכָּל אִיזָה צַד קָלָפָה וְעָרְלָה הַמִּטְפֵּלֶת אֶל הַיִּסּוּד יְמוּל אֶתָּה וַיִּרְדֵּף אַחֵר כָּל אֶתֶם הַגּוֹרָמִים שֶׁם עָרְלָה וַיַּחְזִירֶם בְּתִשּׁוּבָה, בְּאִפְנֵי שִׁבְחֵיהֶם מֶלֶךְ אֶת עָרְלָת לְבָבָם גּוֹרֵם שִׁיְהִיָּה הַצַּדִּיק הָעֲלִיּוֹן בְּלִי עָרְלָה וַיַּעֲמֵד בְּחִזּקָה לְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים הַגּוֹרָמִים שֶׁם עָרְלָה, וְלִזְהָ פִּנְחָס בְּשִׁמְלָה עָרְלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָכָה אֶל בְּהִנָּה מִפְּנֵי שֶׁגָּמַל חֶסֶד עִם קוֹנוֹ בְּסוּד הַמִּילָה שִׁמְלָה הַיִּסּוּד מֵאוֹתָהּ עָרְלָה זָכָה אֶל הַחֶסֶד.

וְכֵן מִזֶּה יִלְמַד אֶל כָּל שְׂאֵר מִדּוֹת הַחֶסֶד.

שְׁלִישִׁית

לְבַקֵּר חוֹלִים וּלְרַפְּאוֹתָם.

כִּךְ יָדוּעַ שֶׁהַשְּׂכִינָה הִיא חוֹלֵת אֶהְבָּה מִהַיְחוּד בְּדִכְתִּיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ה'': כִּי חוֹלֵת אֶהְבָּה אֲנִי "וּרְפּוֹאָתָהּ בְּיַד הָאֱדָם לְהִבִּיאָ לָהּ סִמָּנִים יָפִים בְּדִכְתִּיב (שָׁם"') סִמָּכוֹנִי בְּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוֹנִי בְּתַפּוּחִים "וּפִרְשׁוּ בְּתַקּוּנִים (דף לט): שֶׁסּוּד אֲשִׁישׁוֹת הֵינּוּ כָּל הַדְּבָרִים הַנִּקְשָׁרִים בְּמַלְכוּת, בְּאֵשׁ י' חֶסֶד, וּבְאֵשׁ ה' גְּבוּרָה, בְּשָׁנֵי זְרוּעוֹת וְשֵׁם הִיא נִסְמָכֶת עֲלֵיהֶם וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה זֶה סוֹמֵךְ הַחוּלָה בְּחָלּוֹ.

הַשָּׁנִי, "רַפְּדוֹנִי בְּתַפּוּחִים" פְּרוֹשׁ לְקִשְׁרָה בֵּין נֶצַח וְהוֹד שֶׁשֵּׁם הִיא רַפִּידָתָהּ בְּהִיוֹתָהּ חוֹר וְסוֹמֵךְ בְּתַפּוּחִים הִלְלוּ שְׁגוּגֵיהֶם מְזוּגִים מֵצַד הַחֶסֶד. וְצָרִיךְ לְבַקֵּרָהּ וּלְזַכֵּר אֶתָּה וּלְחַלּוֹת פְּנִיָּה שֶׁתִּקְבֹּל מֵאֲכָל וּמִשְׁקָה מִהַשְּׁפַע הָעֲלִיּוֹן שֶׁהִיא מוֹנַעַת עֲצָמָה מִמֶּנּוּ, וְתִקְצֹר נִפְשָׁה בְּעִמְלָה יִשְׂרָאֵל. בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא בְּחוֹלִים הַגְּשָׁמִיִּים, כִּךְ צָרִיךְ בְּחוֹלִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁהִיא חוֹלָה בְּדֹאמְרֵן. וְהוּא חוֹלָה דָּנֵעַ מֵאֲתֵרִיָּה – עֲלָמָה דְּאֲתֵי בִינָה, וְנָד אֲבַתְרָה בְּעֲלָמָה דִּין בְּדִכְתִּיב (מְשָׁלִי כז, ח'': כְּצַפּוֹר נֹדֶדֶת מִן קִנָּה "שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה" כֵּן אִישׁ נֹדֶד מִמְּקוֹמוֹ, "וְנִטִּיר לָהּ וְאוֹמִי דִלָּא יִתִּיב לְאֲתֵרִיָּה עַד דִּיִּחְזִיר לָהּ לְאֲתֵרָהּ, הִנֵּה גַם הוּא

מַחֲלָל מִפְּשָׁעֵנוּ מִדְּכָא לְרִצּוֹנוֹ מַעֲוִנְתֵּנוּ וּרְפוּאָת שְׁנֵיהֶם בְּיָדֵינוּ. וְרָאוּי לְבִקְרָם וּלְהַזְמִין צָרְכֵיהֶם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת.

רְבִיעִית

לְתֵת צִדְקָה לְעֲנִיִּים.

וְדִגְמָתָם יִסוּד וּמַלְכוּת. וְהַצִּדְקָה הָרְאוּיָה אֲלֵיהֶם פֶּרֶשׁוּ בַתְּקוּנִים (תְּקוּן י"ח, דף ל"ג). לְקַיֵּם צ' אֲמִנִּים ד' קִדְשׁוֹת ק' בְּרִכּוֹת ה' חֲמִשִּׁי תוֹרָה, בְּכָל יוֹם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כָּל אֶחָד כָּפִי כָחוּ יִמְשִׁיךְ צִדְקָה מִתַּפְּאֶרֶת לְעֲנִיִּים הִלְלוּ וַיִּזְמִין אֲלֵיהֶם "לִקְט" מִהַסְפִּירוֹת כָּלֶם, "שִׁכְחָה" מִסוּד הָעֶמֶר הָעֲלִיזִין שֶׁהִיא בִּינָה "וּפֶאֱה" מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת עֲצֻמָּה שֶׁהִיא פֶּאֱה לְשֶׁאֶר הַמִּדּוֹת, וּבְתִיב (וַיִּקְרָא יט, י"י): לְעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אַתָּם "שֶׁאֲפִילוּ הַתַּפְּאֶרֶת גֵּר לִמְטָה בַּמַּלְכוּת, וְצָרִיךְ לְתֵת לוֹ מֵאֵלּוּ הַתְּקוּנִים, וְכֵן מַעֲשֵׂר עָנִי לְהַעֲלוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא מַעֲשֵׂר אֶל הַיִּסוּד הַנִּקְרָא עָנִי וְאִם יִקְשְׁרֶנָּה בַתַּפְּאֶרֶת יִתֵּן מִן הַמַּעֲשֵׂר אֶל הַגֵּר. וּכְמָה תְּקוּנִים נִכְלָלִים בָּזֶה.

חֲמִישִׁית

הַכְּנִסֵּת אוֹרְחִים.

הֵם הַתַּפְּאֶרֶת וְהַיִּסוּד לְתֵת לָהֶם בֵּית מְנוּחָה שְׁיִנּוּחוֹ בֵּה דְהִינּוּ הַמַּלְכוּת, בִּיּוֹן שֶׁהֵם הוֹלִכִי דְרָכִים בְּסוּד הַגְּלוּת לְחֹזֵר עַל אֲבֻדָּתָם צָרִיךְ לְהַכְנִיסֵם שָׁם. וּלְפִי הַמַּתְבָּאָר בְּזֶהָר (וַיִּרְא, ח"א קטו): שֶׁזֶה הַמַּצּוֹה מִתְקַיֶּמֶת בְּהוֹלִכִי עַל דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ, שֶׁהֵם הַמַּתְגַּרְשִׁים מִבֵּיתֵיהֶם לְעֶסֶק בַּתוֹרָה שְׁגוֹרָמִים שִׁיחֵיו הָאוֹרְחִים עוֹסְקִים בְּצָרְכֵי הַמַּלְכוּת. וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה יְחִיד אֶל הַתַּפְּאֶרֶת בַּמַּלְכוּת מִבְּחִינָה אַחֶרֶת וְקוֹבֵעַ מְקוֹם לְתוֹרָתוֹ, גּוֹרֵם שֶׁהַתַּפְּאֶרֶת יַעֲשֶׂה מְלוּנֹה בַּמַּלְכוּת. וְכֵן פֶּרֶשׁוּ בַתְּקוּנִים (בַּתְּקֻדָּה) וְאֵל הָאוֹרְחִים צָרִיךְ לְהַכִּין אֲכִילָה שְׁתִּיָּה לְוִיָּה, דְּהֵינּוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהַכְנִים הַתַּפְּאֶרֶת וְהַיִּסוּד אֶל הַמַּלְכוּת וּלְתֵת לָהֶם שָׁם "אֲכִילָה" מַעֲיִן "בָּאתִי לִגְנִי אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי" "שִׁיר הַשִּׁירִים ה, א) שֶׁהוּא שֹׁפֵעַ רָאוּי לְהַנְהִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַמַּתְפַּשֵּׁטֶת מִצַּד הַגְּבוּרָה הַמְתוּקָה. וְ"שְׁתִּיָּה" מַעֲיִן "שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חֶלְבִי" שֶׁהוּא שֹׁפֵעַ פְּנִימִי מִן הַיֵּין הַמְשֻׁמֵּר וּמִסוּד הַחֶלֶב הַמַּתְמַתֵּק לְקֶשֶׁר הַתַּפְּאֶרֶת וְהַמַּלְכוּת – יַעֲקֹב וְרַחֵל, וְהַגְּבוּרָה בְּנִצָּח אוֹ בְּהוֹד כִּי בֵן פֶּרֶשׁוּ בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא (וַיִּקְרָא, דף ד). וְהַ"לְוִיָּה" לְהַבִּיא עֲצָמוֹ וְנִשְׁמָתוֹ שָׁם עִמָּהֶם בְּדִיוֹקָן עֲלִיזִין לְלוֹוֹתָם שָׁם. עוֹד לְהַבִּיא שֶׁאֶר הַסְפִּירוֹת שָׁם עִמָּהֶם לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְוִיָּה טוֹבָה. וּכְמָה דְּבָרִים נִכְלָלִים בַּתְּקוּן זֶה.

כָּלֵל שֶׁל דְּבַר, יִשְׁתַּדֵּל בְּצָרֶךְ הַדִּיּוּט וּיְכוֹן בְּרַמְיָתוֹ וּמִבְטָח הוּא שִׁיעֲשֶׂה לְמַעֲלָה בִּיּוֹצָא בּוֹ אַחֵר שִׁיחֵיהָ בְּקִי בְּסוּדוֹת. וְמָה טוֹב לְהַזְכִּיר בְּפִיו רַמְיָת כּוֹנֵנָתוֹ הַנִּכּוֹנָה בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה לְקַיֵּם "בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" (דְּבָרִים ל, יד).

שְׁשִׁית

עֶסֶק הַחַי עִם הַמֵּת.

וְדָבָר זֶה הֵיאֵךְ יִתְיַחֵס לְמַעַלָּה קָשָׁה מְאֹד, כִּי הוּא סוּד הַסְפִּירוֹת שֶׁהֵם מִתְעַלְמוֹת וּמִסְתַּלְקוֹת אֶל נִרְתִּיקָן לְמַעַלָּה בְּמָה צָרִיךְ לְתַקֵּן לְהַרְחִיץ מִכָּל חֲלָאֵת עוֹן וּלְהַלְבִּישׁ לְבָנִים לְבוּנֵי הַסְפִּירוֹת בְּאוֹר הַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב, לְהַתְעַלּוֹת בְּסוּד אֶחָד לְקִשְׁרָם לְמַעַלָּה וְלִשְׁאֵת אֹתָם עַל הַכֶּתֶף סוּד עֲלוֹי הַסְפִּירוֹת אֶחָת אֶל אֶחָת עַד שִׁיתְעֲלוּ לְמַעַלָּה מִהַכֶּתֶף שֶׁהוּא תַּחֲלַת חֲבוּר הַזֶּרֶע בְּגוֹף, וְלְמַעַלָּה מִזֶּה הוּא סוּד הַהֶעֱלָם שֶׁאֵין הַשְּׂגָה בּוֹ. וַיְכוּן בְּסוּד הַקְּבוּרָה לְפָסוּק (דְּבָרִים ל"ד, ו'): (וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי "דַּמְתִּירְגְּמִינִן בְּתִלְיִסֵּר מְכִילִין דְּרַחֲמִי, שֶׁהֵן נֹבְעוֹת בְּכֶתֶר בְּבַחֲנוֹתָיו הַפְּנוּת לְמַטָּה לְרַחֵם בְּתַחֲתוֹנִים, וּמִשָּׁם יַעֲלֶה הַנִּקְבֹּר אֶל הָעֵדֶן הָעֲלִיּוֹן חֲכֵמָה שְׁבַכְתֶּר, וְצָרִיךְ הַתִּישְׁבוֹת הַדַּעַת בְּזֶה מְאֹד.

שְׁבִיעִית

הַכְּנֶסֶת כָּלָה לַחֲפָה.

וּבְזֶה נִכְלָלִים כָּל צָרָכֵי הַיַּחֲוֹד שֶׁכָּל הַתְּפִלוֹת וְהַיַּחֲוִידִים הֵם סוּד הַכְּנֶסֶת כָּלָה לַחֲפָה, וְעַקְרָהּ בְּסוּד הַתְּפִלָּה מִכְּמָה מִדְּרָגוֹת זֶה אַחֵר זֶה: קְרִבְנוּת, זְמִירוֹת, תְּפִילָּה מִיֵּשֶׁב שְׁבָה קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרִכּוֹתֶיהָ, אַחֵר כֵּךְ תְּפִלָּה מְעַמָּד וּשְׁאָר תְּקוּנִים הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם, הַכָּל גְּמִילוֹת חֶסֶד אֶל הַחֶתֶן וְהַכָּלָה לְפָקֶחַ עַל צָרָכֵיהֶם, וְתַקּוּנֵי זְוִיגָם.

שְׁמִינִית

הַבָּאֵת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

שֶׁהֵם הַתְּפָאֶרֶת וְהַיְסוּד, לְפַעֲמִים יִתְרַחֲקוּ זֶה מִזֶּה וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִימָם וּלְתַקֵּן שִׁיחֵיו שְׁוִים וְנִקְשָׁרִים יַחַד בְּאַהֲבָה וְחֶפֶז וְזֶה עַל יְדֵי כְּשָׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב שֶׁבְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הַיְסוּד נִטָּה אֶל הַשְּׂמֵאל וְהַתְּפָאֶרֶת אֶל הַיָּמִין, אֲזִי הֵם נִגְדִיִּים זֶה לָזֶה עַד שֶׁהַיְסוּד יִטָּה אֶל הַיָּמִין כְּמוֹהוּ, וּבְאֲשֶׁר חֵס וְשְׁלוֹם יִשׁ אֵיזָה פָּגַם שֶׁל עוֹן בְּעוֹלָם אֲזִי יִשׁ שִׁנְאוֹ וְנִגְדִיּוֹת בֵּין שְׁנֵיהֶם וְאֵין יַחֲוֹד נִקְשָׁר בֵּין הַסְפִּירוֹת כָּלָל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יִהְיֶה גַם כֵּן בֵּין כָּל שְׁתֵּי סְפִירוֹת שֶׁהֵם יָמִין וּשְׂמֵאל, בֵּין הַחֲכֵמָה וְהַבִּינָה אוֹ בֵּין הַחֶסֶד וְהַגְּבוּרָה אוֹ בֵּין הַנֶּצֶחַ וְהַהוּד, צָרִיךְ לְהַכְנִיס שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם וְהֵינוּ הַבָּאֵת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְכֵן בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ דְּהֵינוּ הַיְסוּד שְׁלוֹם בֵּין הַתְּפָאֶרֶת וּמַלְכוּת וְכָל כּוֹיָצָא בְּזֶה מִדְּרָכֵי שְׁלוֹם, הוּא גְּמִילוֹת חֶסֶד לְמַעַלָּה:

פָּרָק ו

הַיָּאָד יִרְגִיל אָדָם עֲצָמוּ בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה

דַּע כִּי כָל פְּעֻלֹת הַתְּעוֹרְרוֹת יֵצֵר הָרַע הֵם מִמַּשׁ מְעוֹרְרוֹת הַגְּבוּרוֹת הַחֲזָקוֹת, לְכַךְ לֹא יִתְנוּעַע יֵצֵר הָרַע שְׁלֹא יַעֲזֹר גְּבוּרָה. וְהַטָּעַם שֶׁהָאָדָם נוֹצֵר בְּשֵׁתִי יִצְרֵת טוֹב וְיֵצֵר הָרַע, זֶה חֶסֶד וְזֶה גְבוּרָה, אֲמָנָם פֶּרְשׁוֹ בְּזֶהר בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית (דָּף מַט). שְׁיֵצֵר טוֹב נִבְרָא לְאָדָם עֲצָמוּ לְעֶרְבּוֹ, וְיֵצֵר הָרַע לְעֶרְבּוֹ אֶשְׁתּוֹ. רֹאֵה כִּמָּה מִתּוֹקִים דְּבָרָיו הָרִי הַתְּפֹאֶרֶת בַּעַל הַחֶסֶד נוֹטֶה אֶל הַיָּמִין, וְכָל הַנְּהֻגוֹתָיו בַּיָּמִין – יֵצֵר טוֹב. וְהַנִּקְבָּה שְׁמֵאלִית וְכָל הַנְּהֻגוֹתֶיהָ בַּגְּבוּרָה אִם בֶּן רֹאִי שְׁלֹא יִתְעוֹרֵר יֵצֵר הָרַע לְתוֹעֵלֶת עֲצָמוּ שֶׁהָרִי מְעוֹרֵר אָדָם הָעֲלִיּוֹן בַּגְּבוּרָה וּמֵאֲבֹד הָעוֹלָם. אִם בֶּן כָּל מִדּוֹת שְׁיֵעוֹרֵר הָאָדָם לְעֲצָמוּ לְצַד הַגְּבוּרָה וְיֵצֵר הָרַע פּוֹגֵם הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן, וּמִכָּאן יִרְאֶה כִּמָּה מַגְנָה הַפֶּעַם וְכָל כִּיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהוּא מַגְבִּיר הַגְּבוּרוֹת הַקָּשׁוֹת, אֲמָנָם יֵצֵר הָרַע צָרִיךְ לִהְיוֹת קָשׁוּר וְאִסּוּר לְבִלְתִּי יִתְעוֹרֵר לְשׁוֹם פְּעֻלָּה שֶׁפְּעוּלָם מְפַעֵלֹת גּוֹפּוֹ לֹא לְחֻמוֹד בִּיאָה וְלֹא לְחֻמְדַּת מָמוֹן וְלֹא לְצַד פֶּעַם וְלֹא לְצַד כְּבוֹד כָּלָל.

אֲמָנָם לְעֶרְבּוֹ אֶשְׁתּוֹ יַעֲזֹר יֵצֵר בְּנִחַת לְצַד הַגְּבוּרוֹת הַמִּתּוֹקֹת כְּגוֹן לְהִלְבִּישָׁה, לְתַקֵּן לָהּ בֵּית, וְיֹאמֶר הָרִי בְּזֶה שְׁאֲנִי מְלַבִּישָׁה אֲנִי מְתַקֵּן הַשְּׂכִינָה, שֶׁהִיא מְתַקְשֶׁטֶת בְּבִינָה שֶׁהִיא גְבוּרָה דְּכָלִּיל כּוֹלֵהוּ גְבוּרוֹת וְהֵן מִתְּמַתְקוֹת בְּהִמּוֹן רַחֲמִיָּה. לְפִיכָךְ כָּל תַּקּוּנֵי הַבֵּית הֵם תַּקּוּנֵי הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא מִתְּמַתְקֶת מִצַּד יֵצֵר הָרַע הַנִּבְרָא לְעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ לֹא זוּלָתוֹ, לְפִיכָךְ לֹא יִכּוֹן הָאָדָם בּוֹ שׁוֹם הַנָּאֶה שֶׁל כָּלִים אֲלֵא כִּשְׂאֵשְׁתּוֹ מִתְּנַאֵה לְפָנָיו בְּדִירָה נָאֶה יִכּוֹן לְתַקּוּנֵי שְׂכִינָה שֶׁהִיא מִתְּמַתְקֶת בַּגְּבוּרוֹת הַשְּׁמֵאלִיּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁמִּשָּׁם הָעֶשֶׂר וְהַכְּבוֹד. וּמִצַּד זֶה יַעֲזֹר הַיָּצֵר הָרַע לֹאֲהַבְתָּהּ, וְאִזּוֹ יִכּוֹן אֶל הַשְּׁמֵאל הַמִּתְעוֹרֵר לְקִרְבָּה בְּסוֹד "שְׁמֵאלוֹ תַחַת לְרֹאשִׁי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ח, ג) אִינָה מְתַקְשֶׁרֶת תַּחֲלָה אֲלֵא מִצַּד הַשְּׁמֵאל וְאַחֵר כֶּךָ "וַיִּמְיֵנוּ תַחֲבֻקֵּנִי" יִכּוֹן לְמַתֵּק כָּל אֶתֶם הַתַּקּוּנִים בִּיצְרוֹ הַטּוֹב, וּלְתַקֵּן אֶתֶּה מִמַּשׁ לְשִׁמְחָה בְּדִבְרֵי מִצְוָה לְשֵׁם הַיְחִיד עֲלִיּוֹן הָרִי הַמִּתֵּיק כָּל הַגְּבוּרוֹת וְתַקְנָם בַּיָּמִין, וְדָרָךְ זֶה יִהְיֶה לְכָל מִינֵי חֻמְדָּה הַבָּאִים מִצַּד יֵצֵר הָרַע יִהְיֶה עֶקְרָם לְתַקּוּנֵי הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' לּוֹ לַעֲזֹר בְּנִגְדּוֹ, וַיִּהְפֹּךְ כּוֹלֵם אַחֵר כֶּךָ לְעִבּוּדָתָהּ ה', לְקִשְׁרָם בַּיָּמִין:

פָּרָק ז

הַיָּאָד יִרְגִיל הָאָדָם עֲצָמוּ בְּמִדּוֹת הַתְּפֹאֶרֶת

אֵין סֶפֶק שֶׁמִּדַּת הַתַּפְאֶרֶת הוּא הָעֵסֶק בַּתּוֹרָה, אֲמָנָם צְרִיךְ זֵהִירוֹת גָּדוֹל שֶׁלֹּא יִתְגָּאֵה אָדָם בְּדַבְרֵי תּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְרַם רָעָה גְדוֹלָה, שֶׁהֵרִי כִּמוֹ שֶׁהוּא מִתְגָּאֵה בְּךָ גּוֹרֵם שִׁמְדַּת הַתַּפְאֶרֶת שֶׁהִיא הַתּוֹרָה תִּתְגָּאֵה וְתִסְתַּלַּק לְמַעַלָּה חֵס וְשָׁלוֹם אֵלֶּא כֹּל הַמְשָׁפִיל עֲצֻמוֹ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה גּוֹרֵם אֶל הַתַּפְאֶרֶת שֶׁתִּרְדּוּ וְתִשְׁפִּיל עֲצֻמָּה לְהִשְׁפִּיעַ לְמַלְכוּת. וְהֵרִי לְמַטָּה מִהַתַּפְאֶרֶת אַרְבַּע סְפִירוֹת וְלָהֶן שְׁלֹשׁ מִדּוֹת:

רֵאשׁוֹנָה

הַמִּתְגָּאֵה עַל תַּלְמִידִים גּוֹרֵם שֶׁהַתַּפְאֶרֶת יִתְגָּאֵה וְיִתְעַלֶּה מֵעַל נֶצַח וְהוּד שֶׁהֵם לְמִדֵּי ה' תַּלְמִידֵי הַתַּפְאֶרֶת, וְהַמְשָׁפִיל עֲצֻמוֹ וּמַלְמֶדֶה בְּאַהֲבָה, גַּם הַתַּפְאֶרֶת יִשְׁפִּיל עֲצֻמוֹ אֶל תַּלְמִידָיו וְיִשְׁפִּיעַ, לְפִיכֵךְ יִהְיֶה הָאָדָם נוֹחַ לְתַלְמִידָיו וְיִלְמְדֵם כְּאִשֶּׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת, וְהַתַּפְאֶרֶת בְּזִכּוֹתָיו יִשְׁפִּיעַ בְּלִמּוּדֵי ה' כְּפִי בְּחִינַתִּים הָרְאוּיָה אֲלֵיהֶם.

שְׁנִית

הַמִּתְגָּאֵה בַּתּוֹרָתוֹ עַל הָעֲנִי וּמִבְּזָה אוֹתוֹ, כִּהְיוּ עוֹבְדֵי דְאֵלֵיהוּ שֶׁנִּדְּמָה לְרַבִּי שֶׁמַּעֲזוֹן בֶּן אֶלְעָזָר כְּעֲנִי מְכַעֵר, נִבְזָה וְנִמְאָס, לְהַכְשִׁילוֹ, שִׁזְחָה דַּעְתּוֹ עָלָיו וְגָנָה אֶת הָעֲנִי וְהוּא הוֹכִיחַ עַל פָּנָיו מוֹמוֹ (תַּעֲנִית כ), כִּי הַמִּתְגָּאֵה עַל הָעֲנִי גּוֹרֵם שֶׁהַתַּפְאֶרֶת יִתְגָּאֵה עַל הַיִּסּוּד וְלֹא יִשְׁפִּיעַ בּוֹ, וְאִם תִּהְיֶה דַּעְתּוֹ שֶׁל חֶכֶם מִיִּשְׁבַּת עָלָיו עִם הָעֲנִי אִזּוֹ הַתַּפְאֶרֶת יִשְׁפִּיעַ בַּיִסּוּד. לְפִיכֵךְ יִחַשֵּׁב הָעֲנִי מְאֹד אֶצֶל הַחֶכֶם וְיִקְרַבְהוּ, וְכֵן יִחַשֵּׁב לְמַעַלָּה הַיִּסּוּד אֶצֶל הַתַּפְאֶרֶת וְיִתְקַשֵּׁר בּוֹ.

שְׁלִישִׁית

הַמִּתְגָּאֵה בַּתּוֹרָתוֹ עַל עֲמָא דְאַרְעָא שֶׁהוּא כָּלֵל עִם ה', גּוֹרֵם שֶׁהַתַּפְאֶרֶת יִתְגָּאֵה מֵעַל הַמַּלְכוּת וְלֹא יִשְׁפִּיעַ בָּהּ אֵלֶּא יִהְיֶה דַּעְתּוֹ מְעַרְבֶת עִם הַבְּרִיּוֹת וְכָל עִם הַיְשׁוּב חֲשׁוּבִים לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לְמַטָּה בַּסּוּד הָאָרֶץ וְחֵס וְשָׁלוֹם אִם קוֹרֵא אֹתָם חֲמוּרִים מוֹרִידִם אֶל הַקְּלָפוֹת לְכַךְ לֹא יִזְכֶּה לִבֵּן שִׁיְהִיָּה בּוֹ אוֹר תּוֹרָה כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא (נִדְרִים פֵּא). אֵלֶּה יִתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּנִחַת עַל פִּי דְרָכָם, כְּעֵין הַתַּפְאֶרֶת שֶׁהוּא מְשַׁפִּיעַ לְמַלְכוּת וּמִנְהִיגָה כְּפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתָּהּ, כִּי דַּעְתָּן שֶׁל נָשִׁים קָלָה (שְׁבֶת לֵג) וּבְכָלֵל זֶה שֶׁלֹּא יִתְגָּאֵה עַל כָּל חַלּוּשֵׁי הַדַּעַת שֶׁהֵם בְּכָלֵל עֶפֶר הָאָרֶץ. וּמִפְּנֵי זֶה הַקְּדָמוֹנִים לֹא הָיוּ מִתְגָּאִים בַּתּוֹרָה כְּעוֹבְדֵי דְרַב הַמְּנוּנָא בְּפֶרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית (דף ז'). וְכְּעוֹבְדֵי דְרַבִּי חֲגַאי (זֶהר חֶלֶק א' דף

תוֹמַר דְּבוּרָה – רַבִּי מִשֵּׁה קוֹרְדוּבֵרו

קנח.) וּבִתְקוּנִים (סוֹף תְּקוּן כ"ו, דף ע"ב, ב) הֵהוּא סָבֵא דְבָעוּ לְנִשְׁקָא לִיה פֶּרַח, שְׁלֵא הָיָה רוּצָה לְהַתְגָּאוֹת בְּדִבְרֵי תוֹרָה.

עוֹד יִהְיֶה רָגִיל בְּהִיּוֹתוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדִבְרֵי תוֹרָה לְכוֹן אֶל תְּקוּנֵי שְׂכִינָה לְתַקְנָהּ וּלְקַשְׁטָהּ אֶל הַתְּפָאֶרֶת דִּהְיִנוּ הִלְכָה אֶל הָאֱמֶת, וְזֶהוּ מַחְלֶקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם דִּהְיִנוּ חֶסֶד וּגְבוּרָה לְבֹא אֶל הַתְּפָאֶרֶת – שָׁמַיִם, לְהִסְכִּים הִלְכָה עִמּוֹ. וְכָל מַחְלֶקֶת שִׁינָא מִן הַשּׁוּרָה הַזֹּאת יִבְדֹּל מִמֶּנּוּ כִּי לֹא יִרְצֶה הַתְּפָאֶרֶת לְהַתְאַחֵז בְּחוּץ אֶפְלוֹ שִׁיְהִי בְּדִבְרֵי תוֹרָה, אִם הוּא לְקַנְטֵר סוּפָה גִּיהֶנֶם חֶסֶד וְשָׁלוֹם, וְאִין לֶךְ מַחְלֶקֶת שְׁלֵא יִפְגֹּם הַתְּפָאֶרֶת אֶלָּא מַחְלֶקֶת הַתּוֹרָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁכָּל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם וְאַהֲבָה בְּסוּפָה.

וְהָאוֹכֵל הַנָּאוֹת מִדִּבְרֵי תוֹרָה פּוֹגֵם בַּמִּדָּה הַזֹּאת שֶׁהִיא קֹדֶשׁ וּמוֹצִיָּאָה אֶל דִּבְרֵי חוּל, וְכַאֲשֶׁר יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה לְהַנָּאת גְּבוּהָ אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ. וְעַקֵּר הַכֹּל הוּא לְצַרֵּף דַּעְתּוֹ בְּמִבְחָן הַמַּחֲשָׁבָה וּלְפַשְׁטֵשׁ בְּעֵצְמוֹ דֶּרֶךְ מִשְׁאֵל וּמִתֵּן אִם יִמָּצֵא שִׁמְךָ עֲרוֹת דְּבַר יַחֲזוּר בּוֹ, וּלְעוֹלָם יוֹדֶה עַל הָאֱמֶת, כְּדִי שִׁיִּמָּצֵא שֵׁם הַתְּפָאֶרֶת מִדַּת אֱמֶת:

פֶּרֶק ח

הֵיאָדָּה יִרְגִּיל הָאָדָם עֵצְמוֹ בְּמִדּוֹת נֶצַח הוּד יִסוּד

תְּקוּנֵי הַנֶּצַח וְהַהוּד בְּכָלִלוֹת

וְאוֹלָם בְּתְקוּנֵי הַנֶּצַח וְהַהוּד, קִצְתָם מִשְׁתַּפִּים לְשִׁנְיָהם וּקִצְתָם מִיַּחֲדִים כָּל אֶחָד לְעֵצְמוֹ. וְהֵנָּה רֵאשׁוֹנָה צָרִיד לְסִיעַ לּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וּלְהַחֲזִיקָם אִם בְּמִמוֹנָה אוֹ בְּמַעֲשָׂהוּ לְהִזְמִין לָהֶם צָרִכִּי שְׁמוּשׁ וְהִזְמִנַת מִזוֹן וְהַפְקַת כָּל רְצוֹנָם שְׁלֵא יִתְבַּטְּלוּ מִדִּבְרֵי תוֹרָה וּלְהַזְהִיר שְׁלֵא לְגַנוֹת תַּלְמוּדָם שְׁלֵא יִתְרַפוּ מִעֵסֶק הַתּוֹרָה, אֶלָּא לְכַבֵּדָם וּלְהִלָּל מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים כְּדִי שִׁיתְחַזְּקוּ בְּעִבּוּדָה, וּלְהִזְמִין לָהֶם סְפָרִים צָרִיד עֵסֶקָם וּבֵית מִדְּרָשׁ, וְכָל כִּינָא, שֶׁהוּא חֲזִיק וְסַעֵד לְעוֹסְקֵי הַתּוֹרָה. הַכֹּל תִּלּוּי בִּשְׁתֵּי מִדּוֹת הִלָּלוּ כָּל אֶחָד כְּפִי כַחוֹ הַמַּעַט הוּא אִם רַב. סוֹף דְּבַר כָּל מֶה שִׁירָבָה בְּזֶה לְכַבֵּד הַתּוֹרָה וּלְהַחֲזִיק בְּדִבּוּר בְּגוּפוֹ וּבְמִמוֹנָה וּלְעוֹרֵר לֵב הַבְּרִיּוֹת אֶל הַתּוֹרָה שִׁיתְחַזְּקוּ בָּהּ, הַכֹּל נֶאֱחָז וְנִשְׁרֵשׁ בִּשְׁתֵּי סְפִירוֹת אֵלֶּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִקְרָאִים מַחֲזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ.

עוֹד צָרִיד הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שִׁילְמַד מִכָּל אָדָם כְּדִכְתִּיב (תְּהִלִּים קיט, צט): (מִכָּל מְלַמְדֵי הַשְּׂכָלְתִּי, "כִּי אֵין הַתּוֹרָה מִשְׁתַּלְמֶת אֶצֶל רַב אֶחָד, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה תַלְמוּד לְכָל זוֹכֶה לְהִיּוֹת מְרַבָּה אֶל נֶצַח וְהוּד לְמוֹדֵי ה' וְהַמְשַׁפֵּיעַ אֵלָיו תּוֹרָה הוּא בְּמִדְרַגַּת תְּפָאֶרֶת. וְהִרִי בְּהִיּוֹתוֹ יֵשֵׁב וְלוֹמֵד זוֹכֶה אֶל הַתְּפָאֶרֶת שִׁישְׁפִיעַ בְּנֶצַח וְהוּד וְהוּא בְּמִדְרַגַּת מִמֶּשׁ.

נֶצַח וְהוֹד בַּפְּרָטוֹת

וְהִנֵּה בְּהִיּוֹתוֹ לֹמֵד מִקְרָא שֶׁהוּא מִן הַיָּמִין יֵשׁ לוֹ יַחַס פְּרָטִי אֶל הַנֶּצַח, וּבְהִיּוֹתוֹ לֹמֵד מִשְׁנָה שֶׁהִיא מִן הַשְּׂמָאל יֵשׁ לוֹ יַחַס פְּרָטִי אֶל הַהוֹד, וְהַגְמָרָא הַכְּלוּלָה בְּכָל שְׂמִינְיָא רְאִינָה לְדִינֵי הַמִּשְׁנָה מִן הַכְּתוּב הָרִי זֶה תִּקּוֹן לְשִׁנְיָהֶם יַחַד.

תִּקּוּנֵי הַיִּסּוּד

וְאוּלָם הָאִיךָ יִרְגִּיל הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּמִדַּת הַיִּסּוּד, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזָּהֵר מְאֹד מִהַדְּבוּר הַמְּבִיא לַיָּדִי הַרְהוּר כִּדִּי שְׁלֵא יָבֵא לַיָּדִי קָרִי, אֵין צָרִיךְ לֹמֵר שְׁלֵא יִדְבֵּר נִבְלָה אֱלֵא אֲפִילוּ דְּבוּר טְהוֹר הַמְּבִיא לַיָּדִי הַרְהוּר רְאוּי לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, וְהַכִּי דִּיךְ לִישְׁנָא דִּקְרָא (קִהְלֶת ה, ה'): אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיָּא אֶת בִּשְׂרָךְ "הִזָּהֵר שְׁלֵא יִתֵּן פִּיו בְּדְבוּר שֶׁמְבִיא לְהַחֲטִיא בִּשְׂרַךְ קִדָּשׁ אוֹת בְּרִית – בְּקָרִי. וּכְתִיב" לָמָּה יִקְצָף הָאֱלֹהִים "וְגו', וְאִם הוּא נִבְלָה הִפָּה, מֵאִי לַחֲטִיָּא, הָרִי הוּא בְּעֲצֻמוֹ חֲטָא, אֱלֵא אֲפִילוּ שֶׁהַדְּבוּר לֹא יִהְיֶה חֲטָא אֱלֵא דְּבוּר טְהוֹר, אִם מְבִיא לַיָּדִי הַרְהוּר צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִמֶּנּוּ, וְלִזָּה אָמַר "לַחֲטִיָּא אֶת בִּשְׂרָךְ לָמָּה יִקְצָף", יִרְצֶה אַחֵר שֶׁמַּחֲטִיָּא יִקְצָף עַל אוֹתוֹ קוֹל אֲפִילוּ שִׁיחִיהָ מִתֵּר, כִּי עַל יָדֵי פְעֻלָּה רָעָה הִנֵּמְשַׁכֶּת מִמֶּנּוּ, חֲזוֹר הַקּוֹל וְהַדְּבוּר רָע. כָּל כֵּךְ צָרִיךְ זְהִירוֹת לְאוֹת בְּרִית, שְׁלֵא לְהַרְהוֹר וְלֹא יִשְׁחִית.

וְעוֹד צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁהַיִּסּוּד הוּא אוֹת בְּרִית הַקִּשָּׁת, וְהַקִּשָּׁת אֵינָה דְּרוּכָה לְמַעַלָּה אֱלֵא לְשַׁלַּח חֲצִים לְמִדַּת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא מְטָרָה לַחֵץ, שׁוֹמְרֵת הַטֶּפֶה הַיּוֹרָה כְּחֵץ לַעֲשׂוֹת עֲנָף וְלִשְׂאֵת פָּרִי, וּכְשֶׁם שֶׁמַּעוֹלָם לֹא יִדְרֹךְ הַקִּשָּׁת הָעֲלִיּוֹן אֱלֵא לְנִכּוּחַ הַמְטָרָה הַנִּזְכָּרָת, כֵּךְ הָאָדָם לֹא יִדְרֹךְ הַקִּשָּׁת וְלֹא יִקְשֶׁה עֲצֻמוֹ בְּשׁוּם צֶד, אֱלֵא לְנִכּוּחַ הַמְטָרָה הָרְאוּיָה, שֶׁהִיא אֲשֶׁתוֹ בְּטָהֳרָתָה שֶׁהוּא עַת הַזֹּוֹג וְלֹא יוֹתֵר מִזֶּה, יִפְגֹּם הַמִּדָּה הַזֹּאת חֵס וְשָׁלוֹם וּמְאֹד מְאֹד צָרִיךְ זְהִירוֹת, וְעַקֵּר הַשְּׁמִירָה בְּהִיּוֹתוֹ שׁוֹמֵר עֲצֻמוֹ מִן הַהַרְהוּר.

פָּרָק ט

הֵיאָךְ יִרְגִּיל הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּמִדּוֹת הַמַּלְכוּת לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצֻמוֹ

רִאשׁוֹנָה לְכַלֵּן שְׁלֵא יִתְגָּאֵה לְבוֹ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, וַיִּשִּׁים עֲצֻמוֹ תָּמִיד כְּעֵנִי וַיַּעֲמִיד עֲצֻמוֹ לְפָנֵי קוֹנוֹ כְּדֵל שׁוֹאֵל וּמִתְחַנֵּן. וְלְהַרְגִּיל עֲצֻמוֹ בְּמִדָּה זוֹ אֲפִילוּ שִׁיחִיהָ עֲשִׂיר יַחֲשֵׁב שְׂאִין דְּבִק עֲמוֹ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מְאוּמָה וְהוּא נֶעְזֵב צָרִיךְ לְרַחֲמֵי הַבוּרָא תָּמִיד, שְׂאִין לוֹ כָּל דְּבִר אֱלֵא הַלָּחֵם אֲשֶׁר אֵכֵל, וַיִּכְנִיעַ לְבָבוֹ וַיַּעֲנֵי עֲצֻמוֹ, וּמָה גַם בָּעֵת תְּפִלוֹתָיו שׁוֹן סִגְלָה נִפְלְאָה, וְלְהַפִּךְ מִזֶּה נֶאֱמַר (דְּבָרִים ח, יד'): וְנָרַם לְבָבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ "שֶׁהַשְׁכָּחָה הַחֲצוֹנִית

מצויה שם. ודוד התנהג במדה זו הרבה שאמר (תהלים כה, טז): "כִּי יַחֲדָה וְעָנִי אֲנִי", שהרי כל אנשי ביתו כל אחד ואחד צריך להעזר לעצמו, מה כלם אליו אפלו אשתו ובניו מה יעילוהו בהיותו נשפט לפני הבורא או בעת סלוק נשמתו, כלום ילווהו אלא עד קברו. מה הם לו בעת דינו מפתח הקבר ואילך, לפיכך ישפיל ויתקן עצמו בסוד המדה הזאת.

לצאת לגלות

עוד שניה פרשו בספר הזהר (ניקהל, קצ"ח): והיא חשוכה מאד, יגלה ממקום למקום לשם שמים, ובזה יעשה מרכבה אל השכינה הגולה. וידמה עצמו הרי אני גליתי והרי כלי תשמישי עמי, מה יעשה כבוד גבוה שגלית שכינה וכליה אינם עמה, שחסרו בסבת הגלות. ולזה ימעט בכליו בכל יגלתו בדכתיב (ירמיה מו, יט): "כִּלְי גֹלָה עָשִׂי לָךְ" ויכניע לבבו בגולה ויתקשר בתורה, ואז שכינה עמו, ויעשה לעצמו גרושין ויתגרש מבית מנחתו תמיד בדרך שהיו מתגרשים רבי שמעון וחבריו ועוסקים בתורה. ומה גם אם יכתת רגליו ממקום למקום בלי סוס ורכב, עליו נאמר (תהלים קמו, ה): "שִׁבְרוּ עַל ה' אֱלֹהֵינוּ", ויפרשו בו (שם עמוד א) "לשון שבר שהוא משבר גופו לכבוד גבוה".

ליראה את השם

עוד ממדת המלכות מדה חשוכה מאד, שער העבודה כלה, והיא ליראה את ה' הנכבד והנורא. והנה היראה מסכנת מאד לפגם ולהפגם בה החצונים שהרי אם הוא ירא מן היסורים או מן המיתה או מגיהנם, הרי זו יראת החצונים, שכל פעולות אלו מן החצונים, אמנם היראה העקרית ליראה את ה'. והוא שיחשב בשלשה דברים:

האחד – להיות גדלתו של יוצר הכל על כל נמצא

והרי האדם ירא מן הארי, מן הדב, מן האנס, מן האש, מן ה מפלאת, ואלו הם שלוחים קטנים, ולמה לא ירא מן המלך הגדול ויהיה פחדו על פניו מגדלתו, ויאמר היאך יחטא האדם הנבזה לאדון רב כזה והרי אלו היה דב יאכלהו, ואלו הקדוש ברוך הוא סובל עלבון, מפני זה לא ירא מפחדו וגדלתו.

השני – באשר ידמה השגחתו תמיד שהוא צופה ומביט בו

והרי העבד ירא מרבו תמיד בהיותו לפניו, והאדם תמיד לפני הבורא ועינו פקוחה על כל דרכיו, ירא ויפחד היאך יראנו מבטל מצותיו.

הַשְּׁלִישִׁי – הַיּוֹתוֹ שׁוֹרֵשׁ כָּל הַנִּשְׁמוֹת

וְכֵלֶן מִשְׁרָשׁוֹת בְּסִפְרוֹתָיו, וְהַחוּטָא פּוֹגֵם הַיְכָלוֹ, וְלָמָּה לֹא יִירָא הַיָּאָד יְהִיָּה
הַיְכָל הַמֶּלֶךְ מִלְכָּלָךְ מִמַּעֲשֵׂיו הָרָעִים.

הַרְבִּיעִי – יִרְאָה שְׁפָגַם מַעֲשָׂיו הֵם דּוֹחִים שְׂכִינָה מִלְמַעְלָה

וַיִּירָא הַיָּאָד יָגֵרֵם הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לְהַפְרִיד חֹשֶׁק הַמֶּלֶךְ מִן הַמֶּלֶכָּה,
וְהִירָאָה שֶׁהִיא כּוֹצֵא בָּזָה הִיא יִרְאָה הַמִּישָׁרֶת הָאָדָם אֶל תְּקוּן הַמִּדָּה הַזֹּאת
וְהוּא דְבִק בָּהּ.

לַעֲשׂוֹת שֶׁהַשְּׂכִינָה תִּדְבֹּק בּוֹ עַל יְדֵי הַהֲתַנְהָגוֹת עִם אִשְׁתּוֹ

עוֹד זֶהִירוֹת הַרְבֵּה צָרִיךְ לִקַּח הָאָדָם לַעֲצֹמוֹ לַעֲשׂוֹת שְׂתִיהִיָּה שְׂכִינָה דְבִקָּה עִמּוֹ וְלֹא
תִּפְרֹד מִמֶּנּוּ, וְהִנֵּה הָאָדָם בְּעוֹד שְׁלֹא נָשָׂא אִשָּׁה פְּשִׁיטָא שְׂאִין עִמּוֹ שְׂכִינָה כָּלֵל כִּי עָקֹר
שְׂכִינָה לָאָדָם מִצַּד הַנִּקְבָּה, וְהָאָדָם עוֹמֵד בֵּין שְׁתֵּי הַנִּקְבוֹת, נִקְבָּה תַּחְתּוֹנָה גְּשְׁמִית
שֶׁהִיא נוֹטֶלֶת מִמֶּנּוּ שָׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, וְהַשְּׂכִינָה הַעוֹמֶדֶת עָלָיו לְבָרְכוֹ בְּכֻלָּם שִׁיתֵּן וַיַּחֲזֹר
וַיִּתֵּן לְאִשְׁתּוֹ בְּרִיתוֹ כְּעֵנֶן הַתַּפְּאֶרֶת שֶׁהוּא עוֹמֵד בֵּין שְׁתֵּי הַנִּקְבוֹת, אִימָא עִילָאָה
לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ כָּל הַצָּרָךְ, וְאִימָא תַּתְּאָה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שָׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, חֶסֶד דִּין רַחֲמִים
בְּנוֹדָע. וְלֹא תִבֵּא אֵלָיו שְׂכִינָה אִם לֹא יִדְמָה אֶל מַצִּיאוֹת הָעֲלִיּוֹן.

וְהִנֵּה לַפְּעָמִים הָאָדָם פּוֹרֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ לְאַחַת מִשְׁלֹשָׁה סְבוֹת:

ה א - 'לְהִיּוֹתָה נָדָה.

ה ב - 'שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבּוֹדֵל מִמֶּנָּה כָּל יְמֵי הַחֹל.

ה ג - 'שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹמֵר עֲצֻמוֹ מִן הַחֻטָּא.

וּבְזִמְנִים אֵלּוּ הַשְּׂכִינָה דְבִקָּה וְקִשּׁוּרָה עִמּוֹ וְאִינָה מִנַּחַת אוֹתוֹ, כִּדִּי שְׁלֹא יְהִיָּה נַעֲזֹב
וְנִפְרָד, אֲלֵא לַעֲוֹלָם אָדָם שְׁלֵם זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָרִי שְׂכִינָה מְזוּדָגָת לוֹ, צָרִיךְ אָדָם לִזְהֹר
שְׁלֹא תִפְרֹד שְׂכִינָה מִמֶּנּוּ בְּהִיּוֹתוֹ יוֹצֵא לְדֶרֶךְ, וְיְהִיָּה זְרִיז וְנִשְׁכָּר לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ
וְלִאֲחֹז בַּתּוֹרָה, שֶׁבְּסִבָּה זֶה שְׂכִינָה שֶׁהִיא שְׂמִירַת הַדֶּרֶךְ, עוֹמֶדֶת לוֹ תָּמִיד בְּהִיּוֹתוֹ זֶהִיר
מִן הַחֻטָּא וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. וְכֵן בְּהִיּוֹת אִשְׁתּוֹ נָדָה שְׂכִינָה עוֹמֶדֶת לוֹ כְּשִׁשּׁוֹמֵר הַנָּדָה כְּרָאוּי.
אַחֵר כִּךְ בְּלִיל טְהֻרָתָהּ אוֹ בְּלִיל שַׁבָּת אוֹ בְּבֹאֵן מִן הַדֶּרֶךְ, כָּל אֶחָד מֵהֶן זְמַן בְּעִילַת
מִצְוָה הוּא. וְשְׂכִינָה תָּמִיד נִפְתַּחַת לְמַעְלָה לְקַבֵּל נִשְׁמוֹת קְדוּשׁוֹת, גַּם אִשְׁתּוֹ רְאוּי לְפַקֵּד
אוֹתָהּ וּבָזָה שְׂכִינָה תָּמִיד עִמּוֹ, כֵּן פֶּרֶשׁ בַּזֹּהַר בְּפֶרֶשֶׁת בְּרָאשִׁית (דף מ"ט). הַפְּקִידָה
לְאִשְׁתּוֹ צָרִיךְ שְׂתִיהִיָּה דּוֹקָא בְּזִמְנֵי שֶׁהַשְּׂכִינָה בְּמִקּוּמָהּ, דְּהִינּוּ כְּשֶׁהִיא בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת.
אַמְנָם בְּזִמְנֵי צֶרֶת הַצָּבוּר שְׂאִין הַשְּׂכִינָה בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת, אֲסוּר. וְכֵן פֶּרֶשׁוֹ בַּתְּקוּנִים
פֶּרֶשֶׁת בְּרָאשִׁית (תְּקוּן ס"ט).

לְתַקֵּן הַמִּדּוֹת כָּלֶם וּלְקַבֵּל עַל מִצְוֹת

הַרוּצָה לְהַזְדוּג עִם בֵּית הַמֶּלֶךְ וְשֹׁלֵא תִפְרֹד מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם צָרִיךְ תַּחֲלָה שִׁיקֶשֶׁט עֲצָמוֹ בְּכָל מִינֵי קְשׁוּטִים וּמַלְבוּשִׁים נָאִים וְהֵם תִּקּוּנֵי הַמִּדּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת כָּלֶם. וְאַחֵר שֶׁתִּקֵּן עֲצָמוֹ בְּתִקּוּנֶיהָ יִכּוֹן לְקַבֵּלָהּ עָלָיו בְּהִיוֹתוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְנוֹשֵׂא עַל מִצְוֹת בְּסוּד כְּוִנַּת הַיַּחֲוֹד תָּמִיד, וּמִיָּד הִיא נִשְׁאֵת לוֹ וְאֵינָה פוֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּתִנָּאִי שִׁיטְהֵר וּיִקְדָּשׁ עֲצָמוֹ, וְאַחֵר שֶׁהוּא טָהוֹר וְקָדוֹשׁ יִכּוֹן לְקַיֵּם לָהּ שָׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁחֵיב הָאָדָם לֵאשְׁתּוֹ:

הָאֲחֵת

לְהַשְׁפִּיעַ לָהּ בְּכָל מַעֲשָׂיו שֶׁפַּע מִן הַיָּמִין - מְזוֹנָה.

הַשְּׁנִיָּה

לְכַסּוֹת עָלֶיהָ מִצַּד הַגְּבוּרָה. שֶׁלֹּא יִשְׁלָטוּ בָּהּ הַחֲצוֹנִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה צַד יֵצֵר הָרַע בְּעֶסֶק מִצְוֹתָיו, כְּגוֹן לְהִנָּאֵת הַגּוֹף וּלְתַקֵּן הַכְּבוֹד הַמְדָּמָה וְכִיּוּצָא, שִׁיֵּצֵר הָרַע מְצוִי בְּאֹתָהּ מְצוּהָ וְהִיא בּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲרוֹ"ה, אִם כֵּן צָרִיךְ לְכַסּוֹת הָעֲרוּהָ וּלְהַסְתִּירָהּ תָּמִיד שֶׁלֹּא יִשְׁלָט בָּהּ. כִּיֵּצֵר, כָּל מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שְׂמִים בְּלִי חֶלֶק לִיֵּצֵר הָרַע. וְכֵן תִּפְלִין וְצִיּוּת הֵם מְגַנִּים גְּדוּלִּים בַּעֲדָהּ שֶׁלֹּא יִשְׁלָטוּ הַחֲצוֹנִים בָּהּ, וְיִהְיֶה רָגִיל בָּהֶם.

הַשְּׁלִישִׁי

לִיַּחֲדָה עִם הַתַּפְאָרֶת בְּעוֹנַת קְרִיאַת שְׁמַע, בְּקִבְעוֹת עֵתִים לַתּוֹרָה, וּבְשִׁיקְבַּע עוֹנָה לְכָל דְּבָר, יִכּוֹן שִׁזְהוּ עוֹנַת הַשְּׂכִינָה בֵּית מֶלֶךְ, וְיִשׁ רָמָז לָזֶה בְּתִקּוּנֵים:

פָּרָק י

לְהַתְחַבֵּר עִם הַסְּפִירוֹת לְפִי הַזְּמַן

פִּרְשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפֶרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית (דף יא). עֲצָה רַבָּה וְגְדוּלָה מִן הַתּוֹרָה הִיאִךְ יִתְקַשֵּׁר הָאָדָם בְּקִדְשָׁהּ הָעֲלִיּוֹנָה וְיִתְנַהֵג בָּהּ, וְלֹא יִפְרֹד מִן הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת תָּדִיר, וְצָרִיךְ

הָאָדָם בָּזָה לְהִתְנַהֵּג כְּפִי הַזִּמָּן, רוֹצֵה לֹאמַר לְדַעַת אִיזוֹ סִפְרָה שׁוֹלֶטֶת וּלְהִתְקַשֵּׁר בָּהּ וּלְעֲשׂוֹת הַתְּקוּן הַמְּתִיחַס אֶל הַמִּדָּה הַשׁוֹלֶטֶת.

בְּלִילָה יִתְקַשֵּׁר עִם הַמַּלְכוּת

וְהִתְחִיל מִהַלְלִילָה עֵת שְׂכִיבַת הָאָדָם עַל מִטָּתוֹ, וְהָרִי הַשְּׁלִיטָה הִיא לִילָה מִדַּת הַמַּלְכוּת, וְהוּא הוֹלֵךְ לִישָׁן, הַשְּׁנָה הִיא כְּעֵין מִיתָה וְאֵילָנָא דְּמוֹתָא שְׁלֵטָא, מִהַ יַעֲשֶׂה, יִתְקַן וְיִקְדָּם לְהִתְקַשֵּׁר בְּסוּד הַקִּדְשָׁה דְּהֵינּוּ סוּד מִדַּת הַמַּלְכוּת בְּבַחֲיַנַת קִדְשָׁתָהּ, וְלִזָּה יֵלֵךְ עַל מִטָּתוֹ וְיִקְבֹּל עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם שְׁלָמָה בְּכוֹנַת הַלֵּב. קָם בְּחִצּוֹת לִילָה יִשׁוּל יִדְיוֹ מִהַקְלָפָה הַשׁוֹלֶטֶת עֲלֵיהֶם וַיַּעֲבִיר רָעָה מִבְּשָׂרוֹ וַיְבַרֵךְ, וַיִּתְקַן הַשְּׂכִינָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר עָלֶיהָ (מִשְׁלֵי ו, כב): **בְּשִׁכְבָּךְ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ "מִן הַחֲצוֹנִים" וְהַקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁחִיחֶךָ**. "וְתִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ וְהוּא עִמָּה, וַיִּתְעַלֶּה דִּיוֹקָן נִשְׁמָתוֹ בְּגֵן עֵדֶן עִם הַשְּׂכִינָה הַנִּכְנָסֶת שָׁם עִם הַצַּדִּיקִים, וְהַתְּפָאֶרֶת יָבֹא שָׁם גַּם הוּא לְהִשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים וְעִמּוֹ בְּחִבְרָתָם, שְׂכָלָם מִקְשִׁיבִים לְקוֹלוֹ. הָרִי מִמָּשׁ נִסַּע עִמָּה מִהַמִּיתָה וְהַשְּׁנָה אֶל סוּד הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים וְנִקְשֵׁר בְּסוּד גֵּן עֵדֶן וְהִתְחִיל לְהִתְנוּצֵץ עָלָיו אֹר הַתְּפָאֶרֶת הַמְּתִנוּצֵץ בְּגֵן עֵדֶן עַל הַצַּדִּיקִים, וְכֵן פָּרַשׁ בְּפִרְשֵׁת תְּרוּמָה (דף קל):

בְּשִׁחַר יִתְקַשֵּׁר עִם מִדּוֹת שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת הַכְּלוּלִים בַּתְּפָאֶרֶת

הַשְּׂכִימִים וְעָלָה עִמּוֹד הַשְּׁחַר, הִתְחִיל הוּא גַם כֵּן לְבֹא לְכַנֵּס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקִשֵּׁר עִצְמוֹ בְּשִׁלְשָׁה אָבוֹת. בְּפֶתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר: **וְאֲנִי בְּרַב חֲסִדָּךְ אָבוֹא (תְּהִלִּים ה, ח)** וְכוּ', וְכוּלָּל עִצְמוֹ בְּסוּד הַתְּפָאֶרֶת אָדָם כְּלוּל חֲסִד גְּבוּרָה תְּפָאֶרֶת, וְנִכְנָס לְכְנֶסֶת מַלְכוּת.

וּמִכּוֹן בְּפִסּוּק בְּשִׁלְשָׁה אָבוֹת:

"בְּרַב חֲסִדָּךְ - "דָּא אַבְרָהָם,

"אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הַיָּכָל קִדְשֶׁךְ - "דָּא יִצְחָק, דְּמִסְטֵרִיָּה הַשְּׁתַּחֲוִיָּה לְכַפֵּף קוֹמָתוֹ נֶגֶד מִדַּת הַדִּין לְהִיּוֹת נִדְחָה מִפְּנֵיהָ, וְאִזּוֹ הַשְּׁעָה נִדְחִית מִפְּנֵיו כִּי יִמְשֹׁךְ שְׁפַע הַרְחָמִים מִלְּמַעְלָה עָלֶיהָ לְמַתְקָה.

"בִּירְאָתֶךָ - "דָּא יַעֲקֹב, דְּכִתִּיב בֵּיהּ (בִּירְאִית כח, יז): **מֶה נֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה."**

וְהָרִי כָּלֵל עִצְמוֹ בָּהֶם בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, כִּי מַחֲשָׁבָה שׁוֹכְרָנוּ הִיא הַכּוֹנֶנָה, הַדְּבוּר הוּא הַפִּסּוּק, וְהַמַּעֲשֶׂה הַבִּיאָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַשְּׁתַּחֲוִיָּתוֹ נֶגֶד הַיָּכָל.

הַמִּדּוֹת שֶׁמִּתְקַשֵּׁר בָּהֶם בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם

קִדְּם תְּפִילָּה עוֹמֵד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, פִּיּוּ מְקוֹר נוֹבֵעַ תְּפִילָּה וַיְחִוֵּד יִסּוּד, מְקוֹר הַבָּאָר נִפְתָּח בְּבָאָר שֶׁהוּא בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמִתְקַן שְׂכִינָה בְּכָל יְכָלָת כּוֹנֵנָתוֹ בַּתְּפִלָּתוֹ. יוֹצֵא מִשָּׁם, עוֹלָה

תוֹמַר דְּבוּרָה – רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדוּבְרוֹ

בְּסוּד הַתּוֹרָה, וּמִתְקַשֵּׁר בָּהּ בְּסוּד מִדַּת יוֹם, וּמִתְנַהֵּג עִמָּה כָּל הַיּוֹם עַד שְׁעַת הַמִּנְחָה, שְׁמִתְקַשֵּׁר בְּגִבּוּרָה. שְׁהָרִי בִּבְקָר נִקְשֵׁר בְּחֶסֶד בְּתַפְלִיתוֹ, וּבַיּוֹם בְּתַפְאֲרֹת בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וּבְעֶרֶב בְּגִבּוּרָה. וְכָל זֶה בְּמִדַּת יוֹם שֶׁהוּא בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת לִיַּחַד בְּסוּד הַגִּבּוּרָה, בְּדֶרֶךְ שְׁעִשָּׂה בְּצַד הַחֶסֶד.

וּבֵין זֶה לָזֶה קוֹשֵׁר הַשְּׂכִינָה עִמּוֹ בְּסִעּוּדָתוֹ, שְׁגוּמָל חֶסֶד עִם הָעֲנִיָּה הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אוֹמֵר הַלֵּל הַזֶּקֶן (וַיִּקְרָא רַבָּה לֵד, ג') (יִוְדָע צַדִּיק נִפְשׁ בְּהִמָּתוֹ) "מִשְׁלִי יְבִי, י", וְזוֹ תַּהֲיֶיהָ בְּוִנְתּוֹ בְּסִעּוּדָתוֹ לְגִמּוֹל חֶסֶד לְנִפְשׁ בְּהִמָּה וּלְקִשְׁרָה בְּסוּד הַמְּזוּן.

וְאַחַר שְׁעֵלָה לְשַׁעַת הַמִּנְחָה וְנִקְשֵׁר בְּגִבּוּרָה, הַמִּתֵּיִן לְעֶרֶב וַיֵּרֶד הַתַּפְאֲרֹת אֶל הַמַּלְכוּת, וְהָרִי הוּא עִמָּה בְּתַחֲלֵת הַלַּיְלָה קוֹשֵׁר עִצְמוֹ בָּהּ וְנִכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַכּוֹנֵה הַנִּזְכָּר לְמַעַלָּה, וְקוֹשֵׁר עִצְמוֹ לְמִטָּה – תַּפְאֲרֹת בָּא לְבֵית מְלוֹנוֹ.

יֵצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת יַיִחַד עִצְמוֹ מִמֶּשׁ בְּמַלְכוּת לְבָד, בְּסוּד קְבִלַת עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְזֶהוּ תְּקוּפַתוֹ בַּיּוֹם עִם תְּקוּפַת הַסְּפִירָה, וּלְעוֹלָם דְּבִק בְּאוֹר הַשּׁוֹלֵט.

עֲצָה זֹאת עֲקָרָה בְּפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית, וְהַשָּׂאֵר מְקַבֵּץ מִמִּקְוֵמוֹת רַבִּים מִהִזְהָר. וְהִיא עֲצָה בּוֹלְלֵת לְהִתְקַשֵּׁר הָאָדָם תָּמִיד בְּקִדְשָׁהּ וְלֹא יִחְסֹר עֲטוּר הַשְּׂכִינָה מֵעַל רֹאשׁוֹ:

תָּם וְנִשְׁלָם שְׂבַח לְאֵל יִוְדָע כָּל נֶעְלָם,

הַיּוֹם יוֹם ד' י"ב יָמִים לְמִרְחֻשׁוֹ,

שָׁנָה "יַעֲרֵב עָלָיו שִׁיחִי אֲנֹכִי אֲשַׁמַּח בָּהּ:"